dit Arist. excludere à relatione *esse in* velut accidens in subjecto, & etiam ut relatio in fundamento, quia re vera utrumque habet prædicam. relatio, sed intendit excludere *esse in* accidens absoluti, quia accidens absolutum per suam inhærentiam ita afficit subjectum, ut ibi sistat, & non ad aliud referat, at relatio, licet formaliter, ut relatio, sit in subjecto, illudque afficiat, ita tamen afficit, ut in ipso non sistat, sed afficiendo ipsum ordinet ad aliud, undè peculiaris modus inhærendi, & afficiendi relationum, ut distinguuntur, ab accidentibus absolutis, est afficere subjectum referendo illud, & ordinando ad aliud, atque ita totum esse relationis dicitur ad aliud, non quia non sit in subjecto, sed quia non sistit, & quiescit in eo.

Sed Dices, ergo relatio duas rationes habebit *essendi in* unam communem cum accidentibus absolutis, & aliam sibi propriam, cum tamen una sufficere videatur. Resp. ita esse, & unam non sufficere, quia sicut quodlibet accidens absolutum habet duplex *esse in* commune, & particulare, & hoc contrahit illud, quia albedo v.g. non solum est accidens, sed etiam tale accidens; ita & accidens relativum duplex *esse in* habet, commune ut accidens, & particulare, ut tale accidens, verum tamen est rationem *essendi in* particularem in relatione non distingui à parte rei adæquatè à ratione *essendi ad*, sed tantùm per conceptus inadæquatos, potius enim à parte rei ratio essendi *in*, & *ad* circumscribunt nobis propriam, & adæquatam relationis differentiam, ut ab accidentibus absolutis distinguitur. Sed urges, conceptus *in* est absolutus, conceptus *ad* est relativus, ergo non dicunt eumdem conceptum adæquatum à parte rei. Neg. assumptum, quoad primam partem, quandoquidem hæc ratio *essendi in* communis, nec particularis est absoluta, non ratio communis, quia sicut accidens commune ad absolutum, & respectivum, neutrum est formaliter, ita etiam ratio *essendi in* communis, non ratio *essendi in* particularis, quia hæc est purè respectiva, est enim certus, & peculiaris modus afficiendi subjectum referendo illud, quare licet conceptus *ad se* sit absolutus, non tamen conceptus *in se* formaliter loquendo.

Secundò si relatio est essentialiter habitudo unius ad aliud; ergo in abstracto concipi nequit sine fundamento, & termino, sed hoc est falsum; tum quia terminus abstractus est ille, qui formam significat sine ordine ad subjectum; tum quia terminus ultimata abstractione abstractus præscindit ab omni eo, quod non est de ejus ratione in primo modo dicendi per se ex Scot.1.d.5.q.2. Resp. neg. min. cum probat. relatio enim ex peculiari sua ratione postulat terminum, & fundamentum, ab eisque essentialiter dependet, itaut sine illis conservari nequeat, sivè in concreto, sivè in abstracto, ut dictum est q.3. undè dum in abstracto significatur, utique non datur intelligi subjectum ex vi nominis per modum recipientis denominationem à forma relativa, benè tamen datur intelligi per modum extremi relationem fundantis, & quamvis extrema non sint de essentia relationis in primo modo dicendi per se, adhuc tamen ita pendet ab eis, ut relatio sine illis concipi nequeat, nec divisivè, nec præcisivè, & hoc non alia ratione, nisi quia relatio est ut dicit Doct.4.d.12. q.1. & nos supra explicuimus q.3.

144 Tertiò in rerum definitionibus non exprimitur actus, sed aptitudo, ut homo non definitur per actum, sed per aptitudinem ratiocinandi, sed hæc definitio datur per actum referendi, non enim dicitur totum esse relativi consistere in eo, quòd ad aliud se possit habere, sed quod actu ad illud se habeat; Conf. quia effectus formalis albedinis est facere subjectum actum album, sicut relationis relatum, ergo sicut non bene definiretur albedo, quod sit forma, quæ facit album, sed dici debet esse formam, quæ potest facere album, sicut etiam in proposito.

Resp. aliqui concedendo totum cum paritate assumpta de albedine, unde concedunt essentiam relationis consistere in aptitudine referendi, non in actu, & consequenter distinguunt inter relatum, & relativum, & inquiunt relativum dicere potentiam ad referri, relatum vero actuale exercitium, atque ita concludunt per allatam definitionem explicari ad aliquid, non ut relativum, sed ut relatum, quo sensu utiq; definiri debet per actum; & hoc præsertim asserunt, quicumq; concedunt posse Deum conservare relationem separatam ab omni subjecto, sicut albedinem, & alias qualitates, ut Mairon. in 4.disp.12.qu.1. & Canon.1. Phys.qu.4.art.3. quos sequitur Ledesma p.4.q.28.art.2.dub.4. Quæ responsio meritò communiter reiicitur, velut innixam falso fundamento, quia ut docet Doct.4.d.12.q.1. & 2. prorsus repugnat relationem posse sine extremis conservari, ob dependentiam essentialem ab eis, ut ex professo in Met. disp. de Accidente ostendemus; quorum Auctorum adhuc magis hallucinantur illi, qui aiunt posse relationem separari ab uno subjecto, & poni in alio, imò ita factum fuisse cum Christus dixit in Cruce, *Mulier ecce filius tuus*, deindè discipulo, *Ecce Mater tua*, tunc enim filiationem Mariæ à se sejunxit, & posuit in Joanne. Hoc enim est prorsus impossibile, non enim concipi potest paternitatem poni in eo, qui non genuit filium, nec filiationem in aliquo in ordine ad eum, à quo genitus non est, quia vel daretur pater sine filio à se genito, vel forma informans subjectum sine effectu formali, undè neq; illud factum est à Christo, nec fieri potuit, quia in Joanne non erat ratio sua propria fundandi filiationem ad Mariam, ut notavit Vallo tract. formal. pag. apud nos 80. unde verba illa moraliter intelligenda sunt ex singulari affectu Christi in Joannem, & illud discrimen inter relatum, & relativum ab eis excogitatum est omninò vanum, quia sunt prorsus idem licet relatum, quia habet vim participii magis exprimat actum referendi.

145 Ideò resp. passim alii essentiam relationis consistere in principio actualis referentiæ, quia essentia est actualis modus, undè fit, ut concipi nequeat actu existens sine effectu formali actualis referentiæ subiecti, sicut nequit concipi existens extra subiectum, in quo distinguitur ab albedine, & aliis huiusmodi accidentibus, quia licèt effectus formalis albedinis sit actu efficere album, tamen quia albedo potest esse extra subiectum, ideò esse potest sine effectu formali. Qua re illud axioma, quòd in definitionibus non exprimitur actus, sed aptitudo, intelligitur de illo actu, qui accidit rei constitutæ, non de illo, quo ipsa constituitur in esse, sunt autem res quamplures, quorum essentia consistit in aliquo actu, nam Deus constituitur per actualitatem existendi, quantitas per actualem extreitatem partium, non per aptitudinalem tantùm, substantia per actualem perseitatem, & sic de aliis, sic igitur in proposito etiam relatio constituitur per actualem referentiam.

Hæc est vera solutio, sed adhuc indiget explicatione, nam adhuc obiici potest, quod actus, seu exercitium referendi pendet ab existentia relationis, ergo cum existentia non sit de essentia relationis, sed merè illi accidat, idem dicendum erit de actu referendi: assumptum probatur, quia relatio non actu existens, sed in potentia, non dicitur actu referre, sed in potentia. Resp. actualitatem sumi posse dupliciter, vel pro actualitate existentiæ, vel pro actualitate quasi formali, prima utique accidit omnibus essentiis creatis, at secunda non, nam essentiæ formarum, quæ definiuntur esse actus in ordine ad effectus formales, sivè potentiales, sivè actuales, illam de se habent intrinsecam, sic igitur in proposito relatio etiam in potentia tantum existens dicitur actus referendi, non ut actus excludit potentialitatem existentiæ, sed ut excludit potentialitatem referentiæ, & in hoc sensu negari potest assumptum, si tamen actus referendi sumatur pro ipsomet exercitio referentiæ, potest concedi, quia relatio in potentia dicit actualem referentiam potius in actu signato, quam exercito.

QUÆSTIO X.

Quot, & quæ sint genera, & species relationum quarti prædicamenti.

UT genera, & species investigemus seriem huius prædicamenti constituentes, scrutandum prius est, unde sumenda sit distinctio, vel unitas specifica relationum, & declarandi sunt tres modi relativorum ab Arist. assignati 5.Met. hinc enim statim patebunt genera, & species hoc prædicamentum constituentes.

ARTICULUS PRIMUS.

Undè sumenda sit unitas, vel distinctio specifica relationum.

146 Consultò hìc solùm inquirimus de unitate, & distinctione essentiali, & specifica relationum, non autem de numerica, tum quia ex ea præsertim pendet statuere seriem huius prædic. tũ quia quid sit de numerica dicendum, satis constat ex dictis q.5.art.2. Tres autem præcipuè extant in hoc negotio sententiæ, duæ extremæ, & una media. Prima asserit relationes accipere adæquatè hanc unitatem, aut distinctionem à fundamentis, non verò à terminis; Ratio eius est, quia ad eumdem specie, & numero terminum possunt plures relationes specie diversæ tendere, ut ad eamdem albedinem relatio similitudinis alterius albedinis, & alterius nigredinis dissimilitudo; si ergo unus est terminus, & duplex specie relatio, sanè unitas, & distinctio specifica earum ex terminis attendenda non erit, ita significat S.Th.3.p.q.35.art.5. & quol.1.art.2. & quol.9.art.4. quem multi ejus discipuli sequuntur, Fland.5.Met.quæst.16.art.10. Nazar.1.p.q.32.art.2.controv. Caiet.ibid. & q.13.art.7. Bannes ib.art.3. dub.2.ad 3. & alii. Altera sententia è contra affirmat relationes sumere unitatem, & distinctionem specificam à terminis, non à fundamentis; Ratio eius est, quia in eadem omninò entitate fundantur relationes specie differẽtes, ut in eadem albedine relatio similitudinis cum alia albedine, & dissimilitudinis cum nigredine, ergo cum hìc sit duplex relationis species, & non duplex fundamentum, specificatio relationis à fundamento nequaquam sumi poterit; quæ opinio communiter tribuitur Scotistis, eo quod sæpius aiunt relationes specificari per terminos, seq. Sonc.5.Met.q.32. Araux 5.Met.q.5.art.6.concl.3. & alii. Tertia tandem media, quæ verior est, & communior, statuit ab utroque desumi; ita ex nostris quamplures, præsertim verò Jo. de Mag. in hoc prædic.q.3. Zer.5.Met.q.19.seq. Suar.disp.47.sect.17.nu.15. Ruvius hìc q.6. Mas. hìc sect.2.q.6. Did.disp.14.p.2.q.2. Sanc.l.5.q.38. Blanc.disp.12.sect.17. Compl.disp.14.q.7. Jo. de S.Tho. hìc q.17.art.6 & alii passim.

Pro resolutione quæsiti observandum ex Jo. de Mag.cit. & Zerb. in sol. ad art. relationum duplicem esse distinctionem, unam intrinsecam, quæ nimirum attenditur penes aliquod intrinsecum, & essentiale in relatione, extrinsecam alteram, quæ attenditur penes aliqua, quæ licèt necessaria sint ad relationis constitutionem, adhuc tamen ad eam extrinsecè concurrunt. Rursus recolendum ex dictis fundamentum, & terminum relationis posse dupliciter sumi, vel materialiter scilicet pro entitatibus materialibus eorum, vel formaliter pro rationibus nempè formalibus fundandi, ac terminandi relationem, hoc prænotato.

147 Dicendum est, distinctionem specificam intrinsecam relationum sumi ex propriis, & intrinsecis earum differentiis, extrinsecam

verò

verò sumi posse tam à fundamento, quam à termino, non quidem materialiter, sed formaliter consideratis, Ita Doct.2. d.1.qu.5. in sol. ad 5.Henrici, & 5. Met. qu.12. in corpor. quem sequuntur Scotistæ omnes præsertim citati, & Recentiores passim 3.sent. Quoad primam partem prob. quia rerum essentiæ distinguuntur ab aliis essentialiter per eadem principia, quibus constituuntur, eadem namque sunt principia constitutiva, & distinctiva, at relationes intrinsecè, & essentialiter constituuntur per proprias differentias, cùm enim sint accidentia, non constant ex materia, & forma, & cùm non sint entia omninò simplicia, necessariò exigunt compositionem ex genere, ac differentia. Nec dicas, terminum, & fundamentum posse talem distinctionem intrinsecam conferre relationi, tamquam partes ejus essentiales per modum generis, & differentiæ. Licèt enim hoc dici posset in opinione Nominalium constituentium relationem ex termino, & fundamento, velut ex partibus intrinsecis, quibus nil prorsus superaddat; tamen in nostra sententia eam ab extremis distinguente realiter, nequaquam dici potest, quia sicut distinguitur ab entitate termini, & fundamenti, ita habet sua intrinseca principia, quibus distinguitur ab illis, quæ sanè alia esse nequeunt, nisi propriæ essentiales differentiæ; tum quia genus, & differentia spectant ad idem prædicamentum, ad quod res ipsa; fundamentum autem, & terminus spectant regulariter ad aliud prædicamentum.

148 Quoad alteram partem prob. etiam, quia si terminus, & fundamentum materialiter spectentur, utique nequit penes illa sumi distinctio relationum specifica, quia & super idem fundamentum in eo sensu fundari possunt distinctæ specie relationes, & ad eundem terminum tendere, ut benè probant prima, & secunda opinio. Ceterum si spectentur formaliter, sanè in hoc sensu relationes specie diversæ petunt quoque terminum, & fundamentum specie diversa, aut saltem alterum eorum quod evidenter ostenditur in ipsis exemplis pro prima, & secunda opinione adductis, nam albedo, ut dicit unitatem, fundat, vel terminat relationem similitudinis, ut verò dicit pluralitatem, fundat, vel terminat dissimilitudinem, nam ratio formalis, & proxima fundandi, vel terminandi similitudinem est unitas, dissimilitudinem verò pluralitas, ut art.seq. & ex inadvertentia hujus distinctionis ortum est dissidium primæ, & secundæ opinionis, quia ut earum rationes ostendunt, loquuntur de termino, & fundamento materialiter sumptis, non formaliter; igitur in hoc sensu verum est posse relationes per fundamenta specificè distingui, ut de facto distinxit Arist.5.Met.cap.15. & in eodem sensu verum est, quod frequenter ajunt Scotistæ posse quoque per terminos distingui.

149 Dubium tamen est, an cum dicimus relationes specificari extrinsecè à fundamento, & termino, id debeat intelligi conjunctim, itaut diversitas utriusq; simul requiratur ad diversitatem relationis, vel disiunctim, itaut sufficiat diversitas alterutrius; Hoc secundum affirmat Joan. de Mag. & probatur, quia sæpius videmus in eodẽ fundamento formali diversas specie relationes fundari ad diversos terminos formales, & è contra diversas specie relationes super diversa fundamenta radicatas ad eumdem terminum formalem tendere, quod cõstat, cùm idem effectus terminat relationes diversarum causarum, & alterius rationis, & è contra fundat diversas specie habitudines dependentiæ ad illas, quia ex parte illius est semper eadem ratio fundandi, & terminandi dependentias specie diversas, ergo ad diversitatem specificam relationum sufficit diversitas alterutrius scilicet vel termini, vel fundamenti, etiamsi ad unitatẽ relationis specificam exigatur utriusq; unitas, quod etiam affirmãt Complut.cit. numer.85. esto exempla, quibus id probant, non sint ad rem, quia sunt de fundamento, & termino materialibus, videturq; posse id probari ex illa Scoti generali regula 2.d.1.qu.6.ad 1. princ. quòd quæcumque differentia sufficit ad distinguendum, sed non quæcumq; identitas sufficit ad perfectam identitatem aliquorum. Quòd si tenere placeat cum aliis ad distinctionem specificam relationum necessariam esse distinctionem specificam utriusq; simul scilicet termini, & fundamenti, tunc dicendum cum eisdem, quod cum idem effectus terminat relationes diversarum causarum, non illas terminat sub eadẽ ratione formali; Sed alter modus dicẽdi magis arridet, quia hoc est multiplicare entia sine necessitate, & si percontemur, quænam sint istæ diversæ rationes formales, sub quibus terminat, non erit ita facilè ipsas assignare: Et juxta unum, vel alterum ex his dicendi modis resolvenda est difficultas de relationibus utriusque parentis ad eumdem filium terminatis, quam Auctores, & præsertim Thomistæ hìc tam anxiè exagitant; vel enim negandum est, relationes paternitatis, & maternitatis esse specie diversas; vel si id conceditur ob diversum modum concurrendi utriusque parentis, consequenter in filio quoque geminandæ sunt habitudines specie distinctæ ad singulos parentes in eadem ratione proxima fundatæ, vel in diversis, juxtà relatos dicendi modos.

Hìc verò observandum est, minus consequenter loqui Recentiores quamplures, qui tenentes cum Galen.l.1.de semine, & Scot. 3.d.4.qu.un. matrem quoque esse principium generationis activum, statuunt etiam in patre, & matre unam specie relationem, quia inquiunt, secundùm hanc viam eamdem specie esse rationem fundandi in ambobus (sicut est virtus generativa ejusdem speciei) atque adeò respondet eis in filio una specie relatio. Falluntur Auctores isti, quia etiamsi ambo ponantur concurrere activè, virtutes tamen eorum, etiamsi in hoc genere activi concursus, sunt alterius rationis, quantum sufficit ad fundandas diversas specie relationes, ut innuit Doctor 1.d.3.q.7.§. *Ad quæstionem*, & Tat. notat 2.Phys.q.2.§. *Sciendum primò*, ubi ait, quod licèt pater, & mater sint causæ ejusdem speciei, inquantum quilibet est homo, non tamen secundùm potentiam causandi, quia potentiæ generativæ patris, & matris sunt alterius, & alterius rationis.

150 In oppos. objic. c.1. relationem non posse specificari à termino, quia ab eo relatio habet unitatem, & distinctionem, à quo habet esse, quia eadem sunt principia essendi, & distinguendi, sed habet esse à solo fundamento, non à termino, ut dictum est qu. 3. art.2. nam posito termino, ut conditione, efficienter dimanat à solo fundamento ex dictis ibidem, ergo à fundamento, & non à termino habet unitatem, & distinctionem. Resp. quod loquendo de unitate, vel pluralitate relationis quantum ad entitatem, & realitatem ejus, utique relationem non specificari, nisi à fundamento ob rationem allatam, quia re vera solum fundamentum est vera causa esse, seu realitatis relationis; cœterùm quia inter alia accidentia hoc speciale invenitur in relatione, quod ultra habitudinem ad fundamentum, à quo accipit esse, & realitatem, ordinatur quoque ex propria natura ad terminum extrinsecum, ideò etiam inter alia accidentia hoc speciale habet, ut unitatem, & distinctionem accipiat, non solùm ab eo, in quo, & à quo habet esse, sed etiam ab eo, ad quod est, & ratio hujus est, quia non habet esse à fundamento utcumque sed præcisè posito termino, quod etiam evenit in potentiis, quæ non dimanant ab actibus, & tamen ab eis specificantur extrinsecè, & actus etiam specificantur ab objectis, à quibus non semper accipiunt esse, ut habetur 2.de Anim.33.

Dices, ergo re vera dici nequit relationem specificari à termino, quia cùm non sit ejus causa, non videtur, in quo genere causæ possit hæc specificatio fieri. Resp. in rigore loquendo in nullo genere causæ ab eo specificari, sed tantum tamquam à conditione, & à quodam addito ad ejus esse, & intellectionem necessariò coexacto, quem specificandi modum solent Auctores reducere ad genus causæ formalis extrinsecæ, in quo etiam genere dicere solent potentias specificari per actus, & actus per objecta, atque ita inquiunt specificationem relationis sumi à fundamento initiativè, & radicaliter, quia est radix, & causa relationis, à termino verò completivè, & formaliter, quatenus est id, in quo ultimo sistit relatio.

151 Secundò objic. è contra, quod nequeat specificari à fundamento, nam relatio similitudinis inter duas albedines, & relatio similitudinis inter duas nigredines, non distinguuntur specie, & tamen fundamenta specie distinguuntur. Resp. aliqui negando assumptum cum Jo. de Mag.cit. quia sicut albedo est alterius speciei à nigredine, sic & relationes unius albedinis, & unius nigredinis ad aliam specie abinvicem distinguuntur. Sed si isti concedunt unitatem unius albedinis, aut nigredinis cum alia esse ejusdem rationis utrobique, & ex sola diversitate entitatum albedinis, & nigredinis, prætendunt salvare diversitatem specificam illarum relationum, parum consequenter loquuntur, nec argumento satisfaciunt, quia ad distinguendas specificè relationes non attenduntur fundamenta remota, ut sunt albedo, & nigredo, sed proxima, sicut sunt unitates, ut supra dictum est. Idcircò alii dicunt etiam fundamenta proxima specie distingui, nimirum etiam unitates ipsas, ac proindè relationes proximè in ipsis fundatas esse quoque specie differentes, & quidem cum unitas sequatur naturam, velut ejus propria passio, ad diversitatem naturarum vero simile est etiam unitates ipsas variari; & hæc solutio absque dubio melior est præcedenti, si tenere velimus similitudines quoque variari specie ad variationem naturarum, in quibus reperiuntur.

152 Ceterum non desunt, qui sentiant similitudinem duarum albedinum esse ejusdem speciei cum similitudine duarum nigredinũ, quia licèt naturæ, quæ sunt extrema illarum relationum, sint alterius rationis, modus tamen unitatis, qui est ratio proxima fundandi illas, est utrobique eiusdem rationis, eo modo, quo dicimus proportionem duplam inter duo, & quatuor repertam esse eiusdem rationis cum ea, quæ reperitur inter quinque, & decem, etiamsi numeri, qui illas fundant, specie inter se differant; sic etiam in relationibus rationis dicere solemus genereitatem in substantia fundatam esse eiusdem speciei cum ea, quæ fundatur in quantitate, quia nimirum idem est modus prædicandi utriusque; ita igitur dicunt in proposito, quod omnes paternitates sunt eiusdem rationis inter se, omnes item similitudines, & omnes dissimilitudines, quod enim reperiantur in his, & illis naturis prorsus accidentale est per se rationibus earum, & hunc dicendi modum Blanc. supra cit. judicat probabiliorem. Quòd si dicas magis distingui duas relationes similitudinis fundatas in albedinibus, quam duas, quarum in albedinibus, alia inter nigredines fundetur, sed priores numero distinguuntur, ergo posteriores debent specie distingui. Ad hoc sæpius dictum est in simili tractando de secundis intentionibus maiorem illam distinctionem non esse essentialem, sed accidentalem, & hæc responsio, aut est probabilior præcedenti, aut certè magis necessaria ad sedandam gravem illam difficultatem superius motam qu.5.art.2. in fine de processu relationum in infinitum fundando unam super aliam, ut ibi innuimus; nec eam inficiari debet ullus Scotista, quia eam expressis verbis docuit Doctor.5.Met.qu.12. in sol. ad 1. ubi ait super duo generalissima fundari posse relationes eiusdem speciei, quia non est necesse tantam esse distinctionem in relationibus, quanta est in fundamentis, præsertim remotis, idem tenet Didac.disp.14.1.p.q.2.

ARTICULUS II.

Declarantur tres modi Relativorum ab Ariſt. 5. Met. aſſignati.

153 TRes modos Relativorum aſſignavit Ariſt. 5. Met. ca. 15. docens quædam relativa dici ſecundùm unitatem, vel numerum, ſeu multitudinem, ut ſimile ad ſimile, æquale ad æquale, duplum ad dimidium, quædam dici ſecundum activam potentiam, & paſſivam, ac etiam potentiarum actiones, ut calefactivum ad calefactibile, calefaciens ad calefactum, & omninò activum ad paſſivum, quædam tandem, ut menſurabile ad menſuram, & ſcibile ad ſcientiam; & ſenſibile ad ſenſum; Itaq; ex triplici fundamento, ut paſſim tradunt Interpretes, tria diſtinxit genera relationum, quarum primum eſt earum, quæ in unitate, vel pluralitate, ſeu numero fundantur, ut æquale ſimile, & idem, quæ ſuper extremorum convenientiam fundantur; duplum, & dimidium, quæ fundantur ſuper diſconvenientiam. Alterum eſt earum, quæ in actione, vel paſſione, ſeu potentia activa, & paſſiva, ut paternitas, & filiatio, & in univerſum relatio cauſæ, & effectus. Tertium denique illarum eſt, quę fundantur ſuper menſuram, & menſurabile, ut ſcientia, & ſcibile; & addit Ariſt. relationes hujus tertii generis non eſſe mutuas, quia ſcientia realiter refertur ad ſcibile, non tamen è contra; relationes verò primi, & ſecundi generis docet eſſe mutuas; cujus diviſionis ſæpius meminit Doctor, ſed præſertim 5. Met. q. 12. & 1. d. 3. q. 5. & d. 30. q. 2. §. *Reſpond. ad* 1. *quæſt.* & quol. 13. V.

Explicatur primus modus Relativorum.

154 CIrca Relationes primi generis advertendum eſt, quòd cùm ait Ariſt. eas fundari in unitate, vel multitudine, ſeu numero, ibi unitatem, & numerum non ſumi prædicamentaliter, pro unitate nimirum quantitatis continuæ, & numero orto ex diviſione continui, quia tunc relationes iſtius generis, non niſi in prædicamento quantitatis eſſent, ſed ſumuntur tranſcendentaliter, quatenus ſuo modo in unoquoque genere reperiri poſſunt, ut docet Scot. 1. d. 19. q. 1. & in 2. d. 3. q. 1. B. & D. Th. q. 7. de potentia art. 9. quem ſequitur Complut. hìc q. 4. & paſſim alii; & quamvis exempla ab Ariſt. allata unitatem, ac multitudinem innuant quantitativam, ſatis tamen conſtat, ejus mentem fuiſſe fundamentum relationum hujus generis ad alia quoq; predicamenta extendere, inquantum induunt modum quantitatis, ſeu ſecundum quod in eis attenditur unitas, vel multitudo, nam poſteà ſubdit, eadem eſſe, quorum ſubſtantia eſt una; ſimilia, quorum qualitas una; æqualia, quorum quantitas una: quo autem ſenſu intelligi debeant Scotus, & S. Th. dum 5. Met. docent relationes primi modi fundari ſuper rem de genere quantitatis, benè explicat Zerb. 5. Met. q. 18. §. *Propter tertium*.

Rurſus eſt obſervandum, quod cum inquit Ariſt. relationes hujus primi generis fundari in unitate, vel multitudine ſic ſumpta, per unitatem non intelligit aliquid, quod reipſa unum ſit in extremis relatis, natura enim hominis, & Leonis, aut Petri, & Pauli non dicitur una in ambobus, quaſi ſit una, ac eadem entitas, ratione cujus inter illa extrema reſultet relatio identitatis genericæ, vel ſpecificæ, ſed intelligit convenientiam in aliquo prædicato communi utriſq; quod proindè dicitur unum, non per Inexiſtentiam, ſed per ſolam indifferentiam, in quo ſenſu dumtaxat duo individua ejuſdem ſpeciei dicuntur unius, & ejuſdem naturæ, ut diximus diſp. 4. qu. 1. art. 1. & ex profeſſo dicemus in Met. quam unitatem Doct. in 2. d. 3. q. 1. vocat formalem, & eſſentialem, ut eam à numerica condiſtinguat, quæ dici ſolet materialis; atq; ita per numerum, & multitudinem intelligèt pluralitatem entitatum alterius, & alterius rationis, & diſconvenientiam extremorum in prædicato communi.

155 Cum ergo tripliciter extrema poſſint convenire, & unam naturam participare in hoc ſenſu ideſt naturam ejuſdem rationis, & è contra tripliciter diſconvenire, hinc Ariſt. tres ſpecies aſſignavit ex parte unitatis, & totidem ex parte multitudinis, ex eo enim quia duo extrema convenire poſſunt in eſſentia, & ſubſtantia (per ſubſtantiam ſi quidem intelligit etiam Ariſt. eſſentiam, & quidditatem, ut omnes hìc exponunt) oritur identitas, quæ fundatur ſuper unitatem ſubſtantialem, ſeu eſſentialem, quo ſenſu omnia individua tam ſubſtantiæ, quam accidentis dicuntur eſſentię ejuſdem, & naturę; Ex eo quia convenire poſſunt in quantitate, quatenus quantitas unius non excedit quantitatem alterius, neque exceditur, oritur ęqualitas, quæ fundatur in quantitatibus, non quatenus ſunt ejuſdem naturæ, & rationis eſſentialis (ſic enim fundant identitatem) ſed ratione actualis extenſionis, quatenus hæc tanta eſt in extenſione, quanta eſt illa, ex eo tandem, quod convenire poſſunt in qualitate, oritur ſimilitudo, quæ pariter fundatur in qualitatibus, non quia ſint ejuſdem naturæ, ac eſſentiæ (ſic enim & ipſæ fundant identitatem) ſed ratione ejuſdem intenſionis. E contra vero, quia extrema tripliciter diſconvenire poſſunt, participando, ſcilicet; naturas alterius rationis, totidem ſpecies oppſitæ oriuntur ex parte multitudinis; ex eo enim quod aliqua duo habent naturas alterius rationis dicuntur diverſa; ex eo, quod habent diverſas qualitates, vel eaſdem, non tamen in eodem gradu, diſſimilia dicuntur, & tandem ex eo, quod improportionata ſunt in quantitate, dicuntur inæqualia. Verum tamen eſt id, quod advertit Doct. in Met. loc. cit. & 1. d. 19. q. 1. has omnes ſpecies vagari per totum genus entis, ſi metaphoricè ſumantur, nam omne ens alteri comparatum eſt idem, vel diverſum, in aliquo prædicato eſt æquale, vel inæquale quantitate virtutis; eſt ſimile, vel diſſimile, quatenus quodcumq; ens propriam habet differentiam, quæ ab Ariſt. 5. Met. appellatur qualitas.

Sed objicies, Unitas, quæ eſt fundamentum relationis, debet eſſe unitas plurium, nam unitas uniuſcujuſque ut ſic, non fundat relationem ad aliud, ſed omnis unitas plurium re diſtinctorum eſt unitas rationis, quia in creatis nulla una, ac eadem entitas realis reperitur in duobus re diſtinctis, ergo nulla relatio ex parte unitatis eſt realis. Item multitudo, & numerus pluralitate conſtituitur, ac diviſione, quæ in negatione formaliter conſiſtit, undè inæqualitas v. g. in hoc proximè fundatur, quod hæc quantitas aliquid non habet, quod habet alia, ergo nulla relatio ex parte multitudinis eſt realis, quia fundamentum reale, & poſitivum non habet.

156 Reſp. conceſſa majori neg. min. cujus probatio concludit tantùm de unitate formali per inexiſtentiam, nam quecũq; talis in creatura nequit eſſe realis, at non probat de unitate formali, per indifferentiam; hæc enim eſt unitas realis, ut fusè oſtendit Doct. cit. 2. d. 3. q. 1. & hęc eſt, quę ponitur fundamentum harum relationum primi generis. Ad aliud, licèt multitudo aliquo modo negationé involvat, ſupponit tamen reales, & poſitivas entitates, quarum una eſt diverſæ rationis ab alia, atq: ita relatio diverſitatis v. g. fundatur in homine, & leone, non ratione illius negationis præcisè, ſed ratione proprię eſſentiæ uniuſcujuſq; quatenus ſecundum unitates formales ſunt plures eſſentialiter; relatio inęqualitatis dimidii ad duplum fũdatur in dimidio, non ratione defectus magnitudinis extremi oppoſiti, ſed in ſua propria entitate, quatenus hæc tanta eſt, & non major. Non ob id tamen contendimus, omnes relationes ad hunc primum modum pertinentes eſſe reales, ſicut enim Unum multiplex eſt, unum numero, ſpecie, genere, & proportione, ita idẽtitas fundata ſuper hoc, & illud unum ad hunc primum modum ſpectabit, etiam identitas numeralis, quæ apud omnes eſt relatio rationis, quia eſt ejuſdem ad ſeipſum; imò Ariſt. ſub hoc genere expreſsè recenſet proportiones omnes inter numeros ab Arithmeticis excogitatas, quę utique omninò reales non ſunt, cum aſſignari nequeat ſubjectum per ſe unum harum relationum, quia numerus non eſt re vera unum per ſe ens, quod de tranſcendentali concedunt omnes, in quo tamen proportiones fieri poſſunt, non ſecus ac in prædicamentis.

Solent hìc Auctores diſputare, an relationes reales hujus primi generis fundentur in unitate ſpecifica ſolum, an etiam in generica, & analoga; & licèt nonnulli id negent, ferè tamen omnes affirmant cum Ant. And. 5. Met. q. 14. ad 3. poſſe fundari in his omnibus unitatibus etiam analoga, dummodo ſit talis, quæ dicat unum conceptum objectivum intrinſecè convenientem utrique analogatorum, quia non minus ſunt ſimiles à parte rei, Petrus, & leo in ratione animalis, quàm Petrus, & Paulus in ratione ſpecifica hominis ſervata proportione, & idem arg. fieri poteſt de unitate, ſeu convenientia analoga. Nec refert, quod differentia ſpecie, etiamſi genere conveniant, dicantur ſimpliciter diſſimilia, ut conſtat de albedine reſpectu nigredinis. Nam licèt verum ſit diverſitatem ſpecificam vocari abſolutè diverſitatem, adhuc tamen identitas generica in ſuo ordine dicitur ſimpliciter talis. Imò etiam ipſamet unitas numeralis poteſt eſſe fundamentum relationum realium hujus generis, ſenſu ſuperius explicato q. 7. ut ſi eadem numero albedo poneretur in duobus ſubjectis, dicerentur realiter ſimilia, quod benè notavit Bonet. in hoc prædicamento.

Exponitur ſecundus Relativorum modus.

157 CIrca Relationes ſecundi generis eſt diſſidium nõ leve de earũ fundamento proximo, ſeu ratione fundandi, an ſit actio, & paſſio, vel potentia activa, & paſſiva, proxima, & formalis, vel potius demum ſubſtantia ipſa, quæ eſt principium radicale actionis, & paſſionis. Thomiſtæ paſſim docent eſſe ipſam actionem, & paſſionem ex D. Th. 1. p. q. 28. art. 4. & 4. contra gent. c. 24. & 3. d. 8. qu. 1. ar. 5. ita Cajet. 3. p. q. 35. ar. 5. Javell. 5. Met. q. 21. Sanch. lib. 3. Log. q. 31. Sot. hìc & 5. Phyſ. q. 2. ar. 2. Compl. cit. Jo. de S. Th. & alii, quod probant, nam illud eſt proximum fundamentum relationis, quo poſito etiamſi cetera non ponantur, relatio ponitur, & quo ſublato, etiam cæteris remanentibus non ponitur, talis autem eſt actio reſpectu paternitatis v. g. nam eo ipſo, quod verum eſt hominem genuiſſe, verum, ac neceſſarium eſt habere relationem paternitatis ad filium, & quouſque non ponitur actio, etiamſi alia adſint, non conſurgit relatio, ergo &c.

Hanc opin. Doct. frequẽter refellit, hac preſertim ratione, quia ratio fundandi, ſeu fundamentum proximũ tamdiù permanere debet, quamdiù manet relatio, ſed manet paternitas tranſacta actione generativa, ergo &c. ita 5. Met. c. 15. & q. 13. circa finẽ, & in 4. d. 6. q. 10. I. & d. 13. q. 1. V. & quol. 12. C. & alibi frequenter. Reſp. Cõpl. concedẽdo relationes ſecundi generis poſſe ſine fundamento proximo manere, dummodo maneat fundamentum remotum, quod eſt ſubjectũ inheſionis earum; ratio hujus eſt, quia ratio fundandi in his relationib. ſolùm eſt neceſſaria in fieri, & in primo produci relationis, non autẽ in facto eſſe, & conſervari ejus, ſed ad hoc ſufficit perſeverantia fundamenti remoti, cui inherẽt, undè in hoc preſertim differunt relationes hujus ſecundi generis à relationibus primi, quod ille inherent immediatè fundamẽtum proximo, ut v. g. ſimilitudo proximè inhęret albedini, & ipſa mediãtè parieti, at nõ ita eſt de relationibus hujus generis, quia paternitas proximè inheret ſubſtãtię hominis generantis, filiatio ſubſtantiæ geniti non autem fundamento proximo, quæ doctrina eſt Ruvii, Didaci, Moriſani, & aliorum, quamvis hanc opin. non teneant, quam libenter Comp. receperunt, quia non minus idonea eſt ad ſuam opinionem tuendam.

158 Hæc ſolutio, ſicut & doctrina, cui innititur, rejicitur à Doctore loc. cit. præſertim verò 4. d. 6. q. 10. quia fundamentum proximum, & formale, non tantum eſt cauſa relationis in fieri, ſed etiam in eſſe, quod evidenter deducitur ex ſuperiùs dictis de fundamento, & termino, relatio enim pendet, & ſpecificatur ab extremis, non utcunque, ſed ſub ratione formali fundandi, ac terminandi conſtitutis, ſicut ergo Petrus, & Paulus non ſpecificant relationem ſimilitudinis, niſi ut ſtant ſub albedine, quæ eſt ratio fundandi illam; ita Petrus pater, & Paulus filius nequeunt ſpeficare relationes paternitatis, & filiationis, niſi ut ſtant ſub ratione formali illas fundandi. Tum quia ſicut ſecundùm ſuas entitates abſolutas, & materiales non ſunt nata hujuſmodi extrema illas fundare relationes, ita neque conſervare, quia conſervatio relationis pendet à modo fundandi. Tum quia falſum eſt etiam hujuſmodi relationes non inhærere immediatè fundamento proximo, ſicut relationes primi generis, nam ſi ignis calefacit medio calore, ut potentia activa, quæ illi ſit ratio agendi, & ratio fundandi actionem, utique relatio actionis æquè immediatè inhæret calori, ut ſimilitudo albedini, & calor ab igne ſeparatus diceretur agens, & calefaciens, ſicut albedo ſeparata à ſubjecto, ſimilis, & idem dicendum foret de paternitate reſpectu potentiæ generativæ, ſi hæc poneretur accidens realiter diſtinctum à potentia generantis, ut ponunt Thomiſtæ. Nec refert, quod potentia generativa non denominatur pater, ſed ſubſtantia ipſa patris, quia non eſt neceſſe accidens ſemper denominare ſubjectum proximum, cui inhæret, nam intellectio utique proximè inhæret animæ noſtræ, & tamen denominatio toti convenit homini, quod etiam cernitur in aliis multis accidentibus. Tum quia cum relationi in communi, ut ſic, eſſentialiter competat pendere à ratione fundandi, & fundamento proximo, nedum in fieri, ſed etiam in eſſe, & conſervari, hoc idem omnibus, & ſingulis relationum ſpeciebus convenire debet, quia id eis convenit ratione generis, non autem peculiaris ratione differentiæ, atque ideò malè per hoc ſecernuntur à prædictis Auctoribus relationes hujus ſecundi generis à relationibus primi. Tum tandem, quia ſi aliquis reperitur effectus pendens à ſua cauſa, nedum in fieri, ſed etiam in conſervari, talis præſertim cenſeri debet quælibet relatio ob tenuem ejus entitatem.

159 Idcircò Jo. de S. Thom. hanc communem Thomiſtarum reſponſionem moderatur, & inquit, quod actiones non dicuntur fundare relationes, ſecundùm quod ſunt in fieri, ſed ſecundum quod in facto eſſe, hoc autem ita declarat, quia licèt actio in ſe tranſeat, tamen in cauſa relinquit determinationem quandam ad effectum jam poſitum, ſive per habitum, ſive per diſpoſitionem, aut jus, vel aliquid ſimile, ratione cujus poteſt fundare relationem ad illum, quæ fuit reſponſio cujuſdam Torceliani apud Flandriam 5. Metaph. quæſt. 16. art. 4. talem autem relinqui in cauſa determinationem ex actione præterita ex eo arguit Jo. de S. Thom. quia tranſacta actione, cauſa non ampliùs ordinatur ad effectum, ut ante illam, quia ante illam ordinatur ad effectum, ut poſſibilem ab ea produci, at poſt illam ordinatur ad eum, ut impoſſibilem ampliùs ab ea produci, quia cauſa creata non poteſt reproducere eundem numero effectum. Cœterùm neque hæc ſolutio ſatisfacit, quia non apparet, quinam habitus, vel diſpoſitio relinquatur ex actione, in quibus fundari poſſit relatio ad effectum; & quod idem numero effectus nequeat à cauſa creata reproduci, provenit ex ſolo extrinſeco Dei decreto, ut oſtendimus diſp. 8. Phyſ. quæſt. 3. art. 1. & quando etiam ab aliquo intrinſeco proveniret relicto in cauſa ex actione præterita, quod eam redderet impotentem ad illum reproducendum, jam hoc non eſſet ratio fundandi relationem realem ad illum, ad hoc genus ſpectantem, ſed potiùs poſitivè impediret, ne talem relationem fundare poſſet. Tum quia admiſſo etiam, quod ex actione præterita talis relinqueretur diſpoſitio, vel habitus in cauſa, in quo fundaretur relatio ad affectum jam productum, tunc relationes hujus generis non immediatè ampliùs fundarentur in actione, ut contendunt Thomiſtæ, ſed ſuper qualitatem, quod neque ipſi concederent.

160 Alia proinde ſententia eſt Scoti loc. cit. ubi docet, non actionem, & paſſionem, ſed potentiam ipſam activam, & paſſivam eſſe fundamenta proxima hujuſmodi relationum, explicat autem id, non debere intelligi de reſpectu, quem de ſe dicit potentia, ſed de abſoluto, quòd à reſpectu denominatur, neque de potentia nuda, ſed ut jam ad actum reducta per actionem, ita ut actio, & paſſio ſint ſolùm conditiones, ſive diſpoſitiones neceſſariò prærequiſitæ, fundamentum verò potentia ad actum reducta, quæ eſt communis Scotiſtarum Ant. And. 5. Metaph. quæſt. 14. Bonet. in hoc prædicam. Zerb. quæſt. 18. §. *Propter tertium*, Fabri ibid. diſp. 25. & ſequuntur hìc Recentiores multi Ruvius, Didac. Moriſ. Smigl. & alii, ac etiam nonnulli Thomiſtæ Soncin. 5. Met. qu. 25. ad 2. Fland. cit. Araux. ibid. quæſt. 5. art. 9. Et quidem magnum habet fundamentum in Ariſt. ibidem, dum ait *activa verò, & paſſiva ſecundum activam, & paſſivam potentiam, & potentiarum actiones*, quibus verbis utramque pertinere ad fundamentum docuit, potentiam quidem, ut propriè fundamentum, actionem verò, ut conditionem neceſſariam, & præviam diſpoſitionem, ſine qua nequit potentia fundamentum proximum eſſe, undè ut ait Doctor 4. d. 13. cit. benè ſalvatur dictum Ariſt. ibi, quod relationes ſecundi modi dicuntur ſecundùm potentiam activam, & paſſivam, ut ſecundùm fundamenta, & dicuntur ſecundùm actiones potentiarum, ut ſecundùm diſpoſitiones prævias ad illas relationes, & conditiones omninò neceſſarias, quia hæ relationes non conſurgunt ex extremis etiam formalibus utcunque, quia ſi Petrus modò pater, & Paulus modò filius poneretur per creationem etiam cum ſuis potentiis activis, & paſſivis, non eſſent formaliter inter ſe relati per paternitatem, & filiationem, ſed neceſſario requiritur, ut unum producatur ab alio, & potentia generativa Petri determinetur ad fundandam relationem paternitatis per productionem Pauli mediante ipſa, & è contrà potentia paſſiva Pauli.

161 Cœterùm contra hanc opinionem urgent Suarez diſput. 47. ſect. 12. Hurt. diſp. 15. Met. ſect. 10. & alii eandem rationem, quam Scotus urgebat contra primam opinionem, quia Petrus vivente filio poteſt amittere potentiam generativam, ut v. gr. ſi caſtretur, tunc enim præciditur ſeminis officina, vel ſaltem à Deo auferri poteſt, & tamen adhuc remanet pater, ergo potentia generativa non eſt proximum fundamentum paternitatis, quia hoc ablato concidit relatio; ut contra Thomiſtas arguebamus. Nec valet reſpondere cum Ruvio, Didac. Moriſ. & aliis abſurdum non eſſe relationes hujus generis manere in ſuis ſubjectis etiam ablato fundamento proximo, & ratione fundandi. Nam hæc ſolutio abundè nuper rejecta eſt. Neque etiam ipſi Scotiſtæ ſunt ab hac difficultate immunes, eò quia Doctor non diſtinguat realiter potentias proximas agendi à radicalibus 2. diſp. 16. quæſt. unic. ut faciunt Auctores relati. Quamvis enim ita non diſtinguat illas, ſi accipiantur potentiæ organicæ incompletè, ut ſunt partiales animæ perfectiones, tamen ſi completè accipiantur, pro conſtituto, ſcilicet, ex determinato organo, & partiali animæ perfectione, eas realiter diſtinguit, nec ullus oppoſitum docet, quia ſæpius hominem videmus orbari potentiis ſic ſumptis; certum eſt autem, cum inquit Doctor paternitatem fundari in potentia activa, loqui de illa in hoc ſecundo ſenſu, non in primo, quia potentia generativa in hoc ſenſu, eſt proximum principium, & fundamentum procedendi unius ab alio, ut de ſe conſtat, nam ſine organo non eſt potentia generativa reducibilis ad actum, atque ideò nec relatione paternitatis fundare poteſt.

Idcircò Suarez, & Hurt. cit. cum aliis, ut melius providerent indemnitati relationis, aſſerunt eam neque in actione, neque in potentia proxima fundari, ſed in radicali, ideſt in ipſa ſubſtantia proximè, & immediatè, quia pater relationem paternitatis in actu habet, non ſolum poſtquam tranſit actio, ſed etiãſi potentia generandi amittatur. Verùm neque hæc opin. placet, quia relationes hujus generis ſunt relationes originis, vel proceſſionis unius ab alio, ergo proximum principium hujus proceſſionis eſt ratio fundandi tales relationes, tale autem principium non eſt ipſa ſubſtantia patris; ſed potentia ejus generativa completè ſumpta, ut dicebamus. Conf. quia ut Petrus referatur ad Paulum, ut pater ad filium, non ſufficit intelligere ſubſtantiam utriuſque præcisè, ſed in ſubſtantia Petri debet concipi aliquid quaſi pertinens ad rationem agendi, ut ſubſtantiam Pauli reſpiciat in ratione effectus, ergo nuda ſubſtantia nequit eſſe ratio fundandi paternitatem, cùm ſine potẽtia generativa effectum non attingat.

162 Pro reſolutione hujus dubii notandum eſt inter effectus aliquos eſſe, quia à cauſa ſecunda eſſentialiter dependent, non ſolùm in fieri, ſed etiam in conſervari, ut conſtat de lumine, ſono, &c. alios verò ab ea dependere ſolum in eo inſtanti, quo fiunt, deinceps verò nullo modo, ut domus ab ædificatore, filius à patre, &c. Cum ergo relationes hujus ſecundi modi ſint relationes originis, & proceſſionis unius ab alio, effectus primi generis, & in primo iſtanti productionis eorum, ac etiam deinceps fundat ad cauſam relationem realem dependentiæ, & cauſa è contra relationem oppoſitam ad ipſos; & ſi ſubſtantia ponatur immediatè activa ſine mediis potentiis realiter, vel formaliter ab ipſa diſtinctis, ut probabilius eſt (exceptis quibuſdam animæ potentiis, ut in lib. de Anim. dicimus) tunc in ipſa immediatè erunt fundatæ iſtæ relationes, ſi verò in quibuſdam actionibus accidentalibus, & tranſeuntibus agit quoque media potentia accidentali, ut Sol illuminando, ita tamen ut & ipſa attingat effectum, tunc utrumque agens proportionatam fundabit relationem ad effectum, quia utrumque eſt verum agens in ſuo ordine; quod ſi non attingat effectum ullo modo, niſi media potentia accidentali, tunc in ipſa ſola fundabitur relatio.

Effectus vero ſecundi ordinis tantùm in primo inſtanti fundant relationem realem dependentiæ ad cauſam, non autem deinceps, ſed poſtea ex ipſo actu cauſalitatis tranſacto remanet tantum denominatio, quòd hoc fecit, & illud factum eſt, quæ utique eſt denominatio realis, non tamen relatio realis dependentiæ, & tales eſſe denominationes patris, & filii, nempè quod hìc generavit, & ille genitus eſt, expreſsè docet Ariſtot. 5. Metaph. cap. 15. inquit enim, quod iſte dicitur pater, quia fecit, ille filius, quia quid paſſum eſt; cui ſuffragatur communis loquendi modus, nam Paulum dicimus eſſe filium Petri, etiam ipſo Petro defuncto, non alia ratione, niſi quia ab ipſo genitus fuit: Et quod paternitas, & filiatio in creatis non dicant relationes reales, probatur urgenter, quia tales utique forent cauſalitatis, & dependentiæ, ſed poſtquam filius genitus eſt, non ampliùs à patre dependet in eſſe, ergo nulla adeſt ratio deinceps fundandi relationes reales ad hunc modum ſpectantes, nam omnes iſtæ aliquam important dependentiam unius ab alio. Et in hoc ſenſu admitti poſſunt rationes Aureoli, quibus 1. diſp. 30. part. 1. art. 2. probat relationes producentis, & producti ad ſecundum modum ſpectantes v. gr. paternitatem, & filiationem non eſſe reales.

163 Dices, adeſſe etiam deinceps ſufficientem rationem fundandi

dandi relationem; quia manent extrema, ad quorum positionem necessariò resultat relatio intrinsecùs adveniens, ut sunt paternitas, & filiatio. Contra, non quæcunque extrema sufficiunt ad constituendam relationem intrinsecùs advenientem, sed debent esse commensurata relationi, quæ inde insurgere debet, at talia extrema non sunt Petrus, & Paulus, qui fuit ab eo genitus, si secundùm suas entitates considerentur, ergo præter illos oportet intelligi in uno extremo aliquid quasi pertinens ad rationem agendi, & in alio aliquam rationem dependentiæ, ut invicem referantur relatione reali hujus generis, cùm ergo peracta generatione, nihil tale permaneat in extremis, fatendum est deinceps non invicem referri relatione reali hujus generis. Confir. quia si urget allata objectio, etiam deberet dici generationem ipsam manere, cum maneant extrema, scilicet, generans, & genitum, & ipsa sit relatio intrinsecùs adveniens, sicut ergo ipsa non manet, quia generans, & genitum secundum suas entitates non sunt extrema ejus formalia, sed materialia tantum, idem quoque de paternitate, & filiatione dicendum est; quòd eò vel maximè est asserendum, quia paternitas, & generatio activa, filiatio, & generatio passiva non differunt, ut ex Scoto colligitur 3. d.8. qu. unic. §. *Ad quæstionem*, ubi eas eodem modo definit, ut de se constat in relationibus divinis.

Dices, in divinis paternitatem, & filiationem esse reales relationes, ergo idem dicendum esse in creatis. Contra, immò ex hoc nostrum roboratur assertum, quia ideo in divinis id verum est, quia ibi actio generativa, & paternus influxus in filium perpetuò manet, ergo quia in creatis solùm talis influxus ex parte causæ reperitur in primo instanti, & pariter dependentia ex parte effectus, deinceps verò hæc omnia cessant, remanente nuda entitate causæ, & effectus, asserendum est, paternitatem, & filiationem non dicere relationes reales, nisi in primo instanti, & tunc paternitas fundabitur super potentiam activam, ut stat sub actu secundo; deinceps verò non dicere, nisi denominationes extrinsecasex eo desumptas; quòd ille genuit, & iste genitus est. Nequeab hac sententia alienus est Doctor, nam in 3. d.8. cit. sub D. proponens hoc dubium, an filiatio dicat relationem realem, tres adhibet responsiones, & quamvis tertiæ, quæ communis est, videatur adhærere, primam tamen, quæ est, quod filiatio sit sola realis denominatio ex actu generationis præterito, non improbat, sicut secundam, quam dicit esse absurdam, signum evidens illam censere probabilem, tertiæ tamen magis adhæsit, nea communi recedere videretur, & illa suppositá locutus est de paternitate, quærens de illius fundamento locis omnibus supracitatis; Et hanc nostram opinionem de relationibus secundi modi, & ex eisdem motivis secutus est postea Poncius disp.15. Logic. num.64. & seq. licèt eam ibi proferat, tanquam suam, & proprio Marte inventam.

164 Pertinent autem ad hunc secundum modum relativorum, nedum relationes intrinsecùs advenientes super potentiam fundatæ, sed etiam extrinsecùs advenientes, præsertim de genere actionis, & passionis, ut Scot. notavit in 4. d.13. cit. in tertia explicatione, quam adhibet ad tex.20. 5. Met. Aristot. enim ibi in hoc secundo modo, nedum recensuit relationes causæ ad effectum, & productentis ad productum, sed etiam agentis ad passum, & activi ad passivum, ut calefacientis ad calefactum; immo dicere possumus omnes in universum relationes extrinsecùs advenientes sex ultima prædicamenta constituentes ad hunc modum reduci, quatenus in aliquo sensu omnes fundantur super potentiam activam, & passivam v. gr. Ubi passivum fundatur in potentia passiva, quam habet corpus contentum ad locari, & Ubi activum in potentia activa, quam habet corpus continens ad locare, & sic de aliis. Spectant etiam ad hunc modum, nedum præfatæ relationes prædicamentales, sed etiam transcendentales, quæ fundantur super potentiam activam, & passivam, ut relatio productivi ad producibile, activi ad passivum, nam hic quoque enumerat relationem calefactivi ad calefactile, relationes enim hujusmodi sissumantur, ut dicunt naturalem aptitudinem v. gr. ignis ad producendum calorem, aut calefaciendi aquam, sunt transcendentales, licet si sumantur, ut sunt ipsæmet relationes prædicamentales in esse possibili, & objectivo, adhuc in tali statu prædicam. dici debeant, quia ejusdem naturæ est homo actu existens, & homo possibilis, unde factum est, ut quædam relationes hujus generis dicantur fundari in potentia abstrahendo ab actione, quales sunt illæ omnes, quæ respiciunt effectum, ut possibilem, aliæ verò fundantur in potentia, ut est sub actu secundo, quales sunt illæ, quæ respiciunt effectum in fieri, nam harum omnium attulit Aristot. exempla in textu. Immò neque omnes relationes, quas sub hoc modo recenset, sunt reales, nam quasdam enumerat, quæ fundantur in actione futura, ut quod facturum est, ad id, quod faciendum est, constat autem tales relationes non esse reales, quia non habent extrema actu existentia; nequit autem relatio habere majus esse in suis extremis; enumerat etiam relativa quædam, quæ dicuntur secundùm privationem potentiæ, ut impossibile, & similia, de quibus omninò constat non esse relativa realia.

Explanatur tertius modus relativorum.

165 Circa relationes tertii generis est communis opinio, ut dicebamus ab initio art. distinguì à relationibus primi, & secundi modi; penes fundamentum, quia nimirum iste fundantur super mensuram, & mensurabile, non illæ, idque apertè docuit Scotus 5. Metaph. quæst.13. dum ait in corp. quæsit. hunc modum relativorum distinguì à cæteris, *non per mutuam dependentiam, vel non mutuam, sed per fundamenta alia, & alia*; atque ita defendunt Ant. And. Faber, & enixè Zerb. 5. Met. loc. cit. Bargius 1. d.30. & alii Scotistæ, & passim Thomistæ omnes.

Verùm hæc opinio, esto plausibilis, non est ad mentem Aristot. neque Scoti in lib. Sent. nec in se vera; non ad mentem Arist. quia ipse 5. Met. tex.20. nunquam dixit has relationes fundari in ratione mensuræ, aut dici secundùm rationem mensuræ, quemadmodum de relationibus primi modi ait dici secundùm unum, & multa, & relationes secundi modi dici secundùm potentiam activam, vel passivam; sed solùm dixit quædam relativa dici, ut mensurabile ad mensuram, & scibile ad scientiam, & sensibile ad sensum, ubi potiùs hæc omnia posuit, velut distincta exempla, & non ut ostenderet scibile, & sensibile contineri sub mensura, & mensurabili, ut accuratè notavit Suarez disp.47. cit. sect.13. Nec satisfacit responsio Sanch. hìc quæst.50. ad prin. dum ait Aristot. in illis primis verbis *alia, ut mensurabile, ad mensuram* explicasse communem rationem harum relationum, & fecisse propositionem universalem, quasi diceret, omnis mensura, & mensurabile est relativum tertii generis, & cum subjungit; *& scibile ad scientiam, & sensibile ad sensum*, resolvit illam propositionem universalem per copulativas, & ostendit per species, quod in genere dixerat, ut si dixisset, omnis homo est animal, & Petrus est animal, & Paulus est animal. Hæc solutio manifestè textum extorquet, quia in primis verbis dixit, alia dici ut mensurabilead mensuram, si ergo hæc posteriora adhibuisset in exemplum priorum, ut contendit Sancius, colligere debuisset scibile se habere ad scientiam, & sensibile ad sensum, tanquam mensurabile ad mensuram, at res è contra se habet, quod scibile est mensura scientiæ, & sensibile sensus, & Aristot. eodem modo referri dixit mensurabile ad mensuram, scibile ad scientiam, & sensibile ad sensum; Non ergo tertium genus constituit Aristot. in ratione mensuræ, nec penes tale fundamentum à duobus primis distinxit, sed rationem ejus constituit in eo, quod intantùm dicantur ad aliquid relativa hujus generis, inquantum alia dicuntur ad ipsa, & distinxit à duobus primis, quia in illis est relatio realis mutua in utroque extremo, in hoc verò relatio non est mutua, quia non est realis, nisi ex parte unius extremi, unde ad hoc genus spectant relationes non mutuæ, ut sic, & denominationes in terminis earum resultantes ex tali terminatione.

166 Nec opinio illa est ad mentem Scoti, nam esto in Met. loc. cit. communiorem secutus dixerit relationes tertii generis distinguì à cæteris per alia, & alia fundamenta, non autem per dependentiam mutuam, & non mutuam; Tamen in lib. Sent. ubi majorem habet auctoritatem, & magis ex sententia loquitur, disertè docet hæc relativa præcisè distinguì à relativis primi, & secundi generis, quod illa sunt mutua, non verò illa, ita in 1. d.3. qu.5. sub B. & d.30. §. *Respondeo igitur ad primam*, & §. *Ad arg. secund. quæst.* & infra d.35. idem repetit, & rursus quol.13. sub V. & alibi frequenter, nec alium discretionis modum inter illa unquam memorat. Resp. Bargius loc. cit. distinctionem horum modorum dupliciter inquiri posse; uno modo effectivè, & extrinsecè, & sic distinguuntur per fundamenta, alio modo intrinsecè, & formaliter, & sic utique distinguuntur per mutuo, vel non mutuo referri, & quia id competit relationibus ratione diversitatis fundamentorum, nam relationes tertii generis ratione sui fundamenti non petunt in termino relationem realem oppositam, benè tamen relationes primi, & secundi, ideò prima differentia hujus modi à primis duobus petenda est à fundamentis. Sed hæc responsio facilè rejicitur, quia mox ostendemus hanc non mutuam dependentiam relativorum tertii, generis illis convenire, non ratione sui fundamenti, quod ita postulet, sed potius ex difformi assignatione, extremorum, quorum unum assignatur in actu, & aliud in potentia, unde hoc inducit inter relativa hujus generis, & aliorum duorum potius differentiam accidentalem ex tali difformitate desumptam, quam essentialem à fundamentis petitam.

167 Ut igitur id magis pateat, & qualis sit distinctio hujus tertii modi à duobus primis, an scilicet, sit essentialis, num potius accidentalis tantùm, investigandum est, undeprocedat, quod relationes hujus generis non sint mutuæ, aliorum verò utique. Supponimus autem ex dictis quæst.6. art.3. concl.1. illa dici relativa mutua, quæ à se invicem reciprocè dependet per relationes oppositas utrique realiter inhærentes, illa vero non mutua, quorum unum realiter fundat relationem, aliud vero tantum terminat, unde non tam est relativum, quam absolutum. Thomistæ passim hanc rationem afferunt, quia ut extrema invicem referantur relatione reali in singulis existente, debent esse ejusdem ordinis, sic enim innuit Div. Thom. part.1. quæst.13. art.7. & quæst.7. de pot. art.10. & 2. contra gent. cap.12. hæc autem conditio deficit in mensura, & mensurato, quæ pertinent ad hunc tertium modum, quia non sunt ejusdem ordinis, unde scientia refertur ad scibile, quia non est extra ordinem scibilis, sed scibile, quia est extrà ordinem scientiæ, non refertur ad scientiam. Sed hæc ratio passim rejicitur ab aliis, & præsertim à Durand. 1. disp.30. quæst.3. num.7. Basiol. ibidem quæst.1. art.3. & etiam ab ipso Scot. ibid. §. *Contra primum*, & quidem usque adhuc non ostenderunt Thomistæ; quæ, aut quanta esse debeat hæc communitas ordinis, nam vel intelligunt esse debere ejusdem ordinis idest invicem subordinari, & mutuò dependere, ut explicat Jo: de S. Thom. cit. & quia non ita se habent extrema tertii modi; ideò, &c. Et hoc non satisfacit, quia ut ait Doctor cit. est aperta petitio principii, id enim est, quod quærimus, quare hæc extrema non sint mutuò subordinata. Vel intelligunt ejus

ejus ordinis idest prædicamenti, & hoc non quia substantia, & accidens sunt hoc modo diversi ordinis, & adhuc inter se mutuò referuntur, vel intelligunt esse debere ejusdem ordinis idest generis naturalis, ut ait Fland. cit. art.6. quomodo naturalia dicuntur esse alterius ordinis ab artificialibus, & supernaturalibus; & neque hoc, quia inter actus supernaturales, & potentias est relatio realis effectus, & causæ; vel debent esse ejusdem ordinis idest ambo finita; & limitata, ut Hæru. 1. disp.32. quæst.1. qua ratione dicit Deum ad creaturam non referri: & hoc in proposito non convincit, quia multa extrema relationum hujus tertii modi sunt ambo limitata, & tamen mutuo non referuntur: vel debent esse ejusdem ordinis idest ejusdem rationis quò ad causam relationis, itaut inter ea sit solùm relatio realis utrinque, in quibus est eadem causa referendi unum ad aliud, & eadem ratio fundandi relationes, quo modo duo alba dicuntur esse ejusdem ordinis, quia fundamentum relationis mutuæ est ejusdem speciei, & realitatis, ut videtur explicare Cajet. part.1. quæst.13. art.7. & neque hoc satisfacit, quia tunc solæ relationesæquiparantiæ essent mutuæ. Tandem urget Bass. ita benè scibile inquantum efficiens scientiam est extrà ordinem scientiæ, sicut inquantum mensurans, vel terminans, ergo si non obstante talis ordinis diversitate (quomodocunque explicetur) ut efficiens fundat ad ipsam relationem realem de secundo modo, sic etiam ut mensurans, & terminans, vel si talis diversitas ordinis hic impedit, etiam & ibi.

168 Ex alio igitur capite hæc ratio desumenda est, scilicet, ex difformi extremorum assignatione, ut supra innuebamus, & significat Doctor quæst.12. Met. in fine, ubi proinde ait, quod si in hoc tertio modo extrema assignarentur uniformiter, scilicet, vel ambo in actu, vel ambo in potentia, esset in eis mutua dependentia, sicut in aliis modis, in quibus uniformiter assignantur, quæ est communis doctrina Exposit. Arist. in hoc præd. Simpl. Boet. Amon. Porph. Cajet. Tol. & aliorum, quod ampliùs declarans Ant. And. 5. Met. q.16. ad 2. notat scibile, & scientiam (quod pari modo de aliis relativis hujus generis dici debet) posse dupliciter accipi, uniformiter, scilicet, ut ambo sint in actu, vel ambo in potentia; aut difformiter, idest unum in actu, alterum in potentia, primo modo habent mutuam dependentiam, & posita se ponunt; & perempta se perimunt, & sic scibile est ad aliud essentialiter, scilicet, ad scientiam in potentia, nec accidit scibili, quòd sciatur in potentia, nam scibile non est scibile, nisi quia ejus potest esse scientia, quia si esset scibile, & ejus non esset scientia in potentia, esset scibile, & non scibile, simile est de scientia in actu, & scibili in actu; at secundo modo non habent mutuam dependentiam, scibile enim non dependet à scientia in actu, quia potest esse scibile in potentia, cujus non sit scientia in actu, & sensibile in potentia, cujus non sit sensus in actu, unde hoc modo non sunt simul natura, nec posita se ponunt, ac perempta se perimunt, ut docuit Aristot. in hoc prædicam. juxta ergo hunc sensum quem docuit in Logica debet explicari in Metaph. quod nempe assignando relativa uniformiter, habent mutuam dependentiam, & ad primum, vel secundum modum pertinent; assignando autem difformiter mutuam dependentiam non habeant realem, & ideò ad tertium modum spectent, cujus rei manifestum inditium est, quod assignando Aristot. relativa primi, & secundi modi, semper ea uniformiter affignat, ambo, scilicet, in actu, vel ambo in potentia; quod præsertim dignoscitur in secundo, ubi refert calefactivum ad calefactibile, sectivum ad secabile, deinde calefaciens ad calefactum, secans ad id, quod secatur, & rursus, quod fecit, ad id, quod factum est, & id quod factum est, ad id, quod faciendum est, sic enim mutuam semper ambo extrema præseferunt dependentiam realem, vel saltem rationis in aliquibus; at assignando difformiter, non habent mutuam dependentiam, potest enim esse scibile sine scientia in actu, calefactibile sine calefactione in actu, mensurabile sine mensura in actu; & sic in aliis, quare ipsamet relativa primi, & secundi modi hoc modo assignata, nempe difformiter, spectant ad tertium modum, quod enim assignatur in actu, vere, & realiter refertur ad id, quod assignatur in potentia, ut scientia ad scibile, non è contra, quia scientia dependet à scibili, non scibile à scientia in actu; atque ita assignando hunc tertium modum Arist. in Metaph. nil aliud docere voluit, quàm illud idem, quod dixerat in Logica, relativa nempe difformiter assignata non mutuo referri, cujus rei inditium est, quod utrobique eisdem utitur exemplis scientiæ, & scibilis, sensus, & sensibilis, nec revera intendit constituere hunc modum à duobus primis essentialiter distinctum.

169 Dices, etiam si extrema relationum tertii generis assignentur uniformiter, non ob hoc ambo referuntur realiter, ergo non ex difformitate, assignationis eorum nascitur harum relationum non mutuitas, sed ex natura fundamenti hujus tertii modi essentialiter ab aliis condistincti. Probatur assumptum, nam assignata scientia in actu, & scibili in actu, scientia utique fundat relationem realem, ad objectum, adhuc tamen in objecto nulla insurgit relatio, & intellecti. Resp. neg. conseq. nam etiam in primo, & secundo modo dantur quædam relationes non mutuæ, ut relationes diversitatis, ac etiam causæ, & effectus inter Deum, & creaturam; hoc tamen non præjudicat mutuitati, quæ illis debetur ex ratione generica sui fundamenti, etenim non mutuitas interdum quibusdam convenit relationibus ifforum modorum, non quidem per se ex ratione generica ipsarum, sed ex ratione specifica alicujus peculiaris fundamenti; sic etiam in proposito relationibus tertii modi convenit non mutuitas in universum ex sola difformitate assignationis extremorum, ita quod si uniformiter assignentur, reperitur in eis mutuitas, sicut in relationibus aliorum modorum; quod si interdum oppositum eveniat in quibusdam relativis, quæ etiam uniformiter assignata non referuntur mutuo, id non est ex ratione generica illorum, sed ex ratione specifica alicujus peculiaris fundamenti, & ideò non est sufficiens inditium, ut constituatur tertium genus ab aliis essentialiter distinctum. Accedit, quod esto assignando scientiam in actu, & scibile in actu, scibile non referatur realiter ad scientiam per relationem ipsi extrinsecam, tamen assignando ambo in potentia, tunc etiam scibile realiter refertur ad scientiam, & dependet a scientia in potentia, ut dictum est.

170 Tenendum ergo est, hunc tertium modum non distingui essentialiter a duobus primis, sicut illa sunt inter se distincta ex essentiali fundamentorum diversitate, quia relativa aliorum modorum pertinent ad hunc tertium, quando uniformiter non assignantur, quod constat ex ipsis verbis Aristot. qui non ponit aliam communem rationem relationibus hujus generis, nisi quia denominantur ex relatione existente in altero, ergo secundùm ejus mentem in hoc genere non ponitur aliqua nova relatio, quæ sit intrinseca subjecto denominato, sed sola extrinseca denominatio sumpta à relationibus aliorum generum. Et hoc satis consentaneum est intentioni Aristot. cap. illo 15. 5. Metaph. quia ut notat Doctor cit. 4. disp.13. quæst.1. infra V. non intendebat ibi explicare solùm naturam relationis prædicam. sed varios modos, quibus res denominantur relativæ (sicut in cap. de quali non tantùm ponit species qualitatis, sed etiam modos) & distinguit duos generales modos, unum eorum, quæ denominantur, quia ipsa referuntur, & hæc dividit ex duplici fundamento, scilicet, quantitatis, & potentiæ, alia verò, non quia ipsa referuntur, sed quia alia referuntur ad ea, unde hìc modus non addit novum genus relationis, sed solùm specialem modum denominationis, quam convenit terminis relationum pertinentium ad alia genera. Cùm igitur scientia possit objectum suum respicere, vel sub ratione motivi, vel terminativi, vel mensurativi, ut notat Doctor 4. d.1. quæst.1. sub S. relatio, quam fundat ad illud in ratione motivi, spectat ad secundum modum, quia est relatio effectus ad causam; alia, quam fundat ad illud in ratione terminativi, & vocat Doctor quol.13. M. relationem attingentiæ, ac tendentiæ in objectum, spectat ad tertium modum, quatenus non est mutua, objectum enim quatenus terminus nullam fundat correlationem ad actum; si verò consideretur, ut fundatur in intrinseca proportione, & convenientia potentiæ ad objectum, ad primum spectat; relatio tandem ad illud, ut mensurativum potest esse duplex, sicut objectum potest bifariam constituì mensura scientiæ, potest enim esse mensura scientiæ quoad veritatem, quatenus notitia intantùm vera est, inquantum exprimit objectum, sicut est, quo sensu de relatione mensurabilis ad mensuram locutus est Doctor quol.13. citat. & propriè dici solet relatio conformitatis actus ad objectum, & sic appellatur à Doctore 1. d.ult. ad 1. & 4. d.8. quæst.2. V. quatenus actus debet esse expressa similitudo objecti, ut verus sit, non quidem per communicationem ejusdem formæ, sicut est albi ad album, sed per imitationem, sicut est ideati ad ideam ex Doctore quol. cit. O. & in hoc sensu quodlibet objectum est mensurativum sui actus, quia quilibet suum imitatur objectum, sicuti ideatum ideam; potest etiam objectum constituì mensura in perfectione, quatenus actus eo est perfectior, quò est perfectioris objecti, quo sensu de objecto mensurativo loquitur Doctor cit. d.1. q.1. & hoc modo non quodlibet objectum est sui actus mensurativum, quia mensurare hoc modo supponit in mensura majorem perfectionem, quàm in re mensurata, ut notat Lichet. quol. cit. §. *Sequitur in littera*, cujus ratio est, quia mensura in perfectione sit per excessum perfectionis supra rem mensuratam, ut ait Doctor 2. d.2. quæst.2. G. unde in hoc sensu potest objectum esse motivum, non tamen mensurativum, ut intellectio albedinis non potest per albedinem in hoc sensu propriè mensurari, quia albedo est accidens imperfectius ipsa intellectione; Itaque relatio mensuræ ad objectum in utroque sensu, si uniformiter assignentur extrema, ad primum modum spectabit, quia relativa illius modi dicuntur secundùm convenientiam aliquam, vel disconvenientiam, sive secundùm accessum quendam, vel recessum, mensuratur autem scientia ab objecto uno, vel altero modo per accessum ad illud, in conformitate quidem, & similitudine primo modo, & in perfectione secundo modo; potest etiam reduci ad secundum relativorum genus, si ex parte scientiæ spectetur ratio mensuræ passivæ, ex parte verò objecti ratio mensuræ activæ; Cùm autem Doctor in 1. d.3. quæst.5. C. similitudinem præfatam imitationis ait ad tertium modum spectare, non ad primum, ad quem rejicit tantùm similitudinem univocationis, loquitur rigorosè de primo modo.

171 Quæres, num omnes hujus tertii generis relationes sint transcendentales, an aliquæ etiam prædicam. & ratio dubitandi est, quia hæ relationes vel tendunt ad terminum in potentia, ut est relatio scientiæ ad scibile, sensus ad sensibile, vel tendunt ad terminum in actu, sine quo earum fundamentum existere nequit, quales sunt relationes creaturæ ad Deum quoad efficientiam, diversitatem, &c. Resp. non esse omninò certum, an omnes relationes tertii modi sint fundamento identificatæ, de relatione liquidem attingentiæ, quàm habet actus ad objectum, Doctor manet anceps quol.13. licèt in 3. d.15. quæst.unic. ad 1. id affirmasse videatur, de quo in lib. de Anim. si ergo omnes hujusmodi relationes ponantur fundamento identificatæ, omnes erunt transcendentales, non

non, autem si aliquæ admittantur realiter distinctæ; aliquas autem tales dari in tertio modo est satis probabile, & fortè talis est relatio dextri, & sinistri in animali in ordine ad columnam, quia in animali videtur esse realis, quia in ipso sunt cor, & alia organa, à quibus dextra pars trahit robur, & vires, in columna verò nulla respondet realis correlatio, sed dicitur dextra, vel sinistra sola denominationè sumpta à juxta positione animalis.

ARTICULUS III.

An præfati tres modi sufficientur assignentur, ac veluti adæquata, & propria genera quinti prædicamenti.

172 QUidam asserunt, modos relativorum jam declaratos non esse sufficienter assignatos ab Aristot. nec minus velut 5dæquata, & propria genera hujus prædicamenti, quia Arist. ibi 2. Metaph. non intendebat tradere, nec adæquatam totius relationis divisionem, nec propriam hujus prædicamenti, ita Aversa quæst. 19. Log. sect. 7. Alii è contra contendunt hanc esse adæquatam totius relationis divisionem, & hæc tria genera acceptant velut adæquata, & propria hujus prædicamenti. Alii tandem fatentur quidem esse sufficientem divisionem omnes modos relativorum complectentem, negant tamen membra illius constituere proprias, & adæquatas species, vel genera hujus prædicamenti, quia divisio illa est longè majoris ambitus, ita significat Scotus 4. dist. 13. cit. quæst. 1. V. dum, inquit, quod Arist. in hac divisione *non tantùm omnis species relationis, sed etiam modos, secundùm quos aliqua dicuntur ad aliquid*, quæ sententia verior est, & ad Arist. mentem magis accommodata.

Dicimus itaque primò tres modos relativorum esse sufficienter assignatos, ita Doctor cit. & 5. Metaph. quæst. 12. ubi etiam Ant. And. Zerb. Faber, & alii Scotistæ, ac Thomistæ; Prob. quia esto Arist. non exprimat in particulari omnes relativorum modos, sed solùm manifestiores, ut notat ex Scoto Zerbius cit. §. *Propter secundùm*, illos tamen ita assignavit, inquit Zerb. ut omnes alii facilè reducantur ad eos per quandam similitudinem, & analogiam; hoc autem probari potest recensendo omnes illas relationes, quæ videntur facere difficultatem. Sunt autem in primis relationes causæ materialis, formalis, & finalis ad suos effectus, quæ non fundantur in unitate, & mensura, ut patet, nec in potentia activa, cùm hæc sit propria efficientis. Est etiam difficultas de relationibus propinquitatis, & distantiæ, coexistentiæ, dextri, & sinistri inter columnam, & animal, non enim facilè est assignare modum, ad quem pertineant, ex tribus illis. Insuper dubitatur de relatione unionis, quæ certè ad secundum, & tertium modum nequit reduci, quia est mutua, & non fundatur in actione, neque etiam ad primum, quia aliud est convenientia, & unitas, quæ ibi assignatur pro fundamento, aliud unio, & conjunctio duorum, quæ possunt esse inter se omninò distincta, & genere, & specie, ut constat de unione accidentis cum substantia, humanitatis cum Verbo, &c. Rursùs est dubium de relatione amoris ad amabile, & universaliter appetitus ad appetibile, quæ relatio realis est, & non fundatur in unitate, vel actione, ut constat, neque in ratione mensuræ, quia in amore non est veritas, quæ mensuretur per objectum amabile.

173 At si paulò latius sumantur fundamenta primi, & secundi modi, omnes præfatæ relationes, & aliæ consimiles ad illos reduci poterunt ratione fundamenti, & ad tertium, quando mutuæ non fuerint, ratione non mutuitatis, unde si potentia activa amplè sumatur pro potentia causativa, quæ in omni causa reperitur ad suum effectum, sic omnes relationes causarum ad secundum modum spectabunt, & in tali potentia fundabitur propria causalitas. Et si fundamentum primi modi ampliùs què sumatur, unitas nempè, & multitudo, seu numerus pro convenientia duorum, aut disconvenientia in aliquo prædicato essentiali, aut accidentali, propinquitas, distantia, coexistentia, & consimiles relationes ad primum modum attinent; nam sicut æqualitas duorum palmorum est convenientia in quantitate, duorum alborum in qualitate, ita propinquitas erit convenientia duorum in loco, & accessus, distantia erit disconvenientia in loco, & veluti recessus abinvicem in illo prædicato, coexistentia erit duorum convenientia in hoc, quod ambo existunt in eadem duratione, & sic de aliis; relatio autem dextri, & sinistri, aut realis non est, sed mera denominatio extrinseca ex positione animalis desumpta, vel si est realis ex parte animalis, fundabitur in virtute motiva illius potente corpus collocare in tali, vel tali situ in ordine ad columnam, atque ita ratione fundamenti ad secundum modum spectabit, ratione non mutuitatis, quia ex parte columnæ non correspondet realis correlatio, spectabit ad tertium. Relatio unionis ad primum modum attinet, si unitas, quæ ibi fundamentum statuitur, ultra unitatem identitatis extendatur ad unitatem unionis, per quam aliqua duo in uno tertio associantur, ut docet Scot. 2. d. 12. quæst. 2. ad 1. ut materia, & forma in composito, duæ quantitates in uno indivisibili, potest etiam reduci ad secundum, cùm sit relatio extrinsecùs adveniens de prædicamento habitus, ut dictum est in Instit. & magis infra constabit, & omnia sex illa ultima prædicamenta reduci possunt ad secundum ea generali ratione, qua unumquodque in activum, & passivum dividitur, ut dictum est art. præc. quod si inter aliqua extrema non sit mutua, ut est de unione humanitatis ad Verbum, ratione non mutuitatis spectabit ad tertium modum. De relatione tandem amoris ad objectum suum dicendum est, ut supra de relatione scientiæ ad scibile, quod si consideretur in actu amoris relatio attingentis ad objectum, qui respectus ei convenit, quatenus actus vitalis est, reducitur ad primum modum, quatenus actus fundatur in intrinseca illa convenientia, & proportione, quæ necessariò exigitur inter potentiam, & objectum, sed quatenus est non mutua ex parte objecti, spectat ad tertium: si referatur ad objectum, ut effectus ad causam; spectat ad secundum; si tandem ut mensurabile ad mensuram, non quidem in veritate, sed in perfectione, quatenus etiam actus amoris eò perfectior est, quo tendit in objectum perfectius, spectabit ad primum modum, quia talis mensuratio in perfectione fit per accessum rei mensuratæ ad mensuram in perfectione, accessus verò unius rei ad aliam in aliquo attributo non est, nisi convenientia aliqua hujus cum illa, sicut recessus in eodem est aliqua disconvenientia: quare sic ampliando fundamenta primi, & secundi modi ab Aristot. assignata, faciè omnes relationes ad eos reducentur, licèt re vera Aristot. solùm manifestiores expresserit, ut inquit Doctor, ut indè alios deprehenderemus.

174 Dicimus 2. hæc tria relationum genera non esse propria, & adæquata hujus prædicamenti, sed ex omnibus, & singulis illorum accipiendæ sunt relationes reales prædicam. intrinsecùs adventes, & constituendæ species hujus prædicamenti. Conclusio est Scoti loc. cit. 4. d. 13. & prob. quoad omnes partes, & primò, quòd non sint illi tres modi adæquata genera hujus prædicam. quia re vera Arist. ibi non intendit propriam, & rigorosam hujus prædicam. coordinationem assignare, sed explicare omnes modos relativorum, ad quos unaquæque relatio posit aliquo modo reduci, non solùm realis, sed etiam rationis, non solùm intrinsecùs, sed etiam extrinsecùs adveniens, immò non solùm prædicamentalis, sed etiam transcendentalis, ut ipsa Arist. exempla ostendunt. Quod eo vel maximè credendum est, inquit Doctor. quia Aristot. in cap. præc. de qualitate etiam quædam enumerat, quæ non sunt de prædicam. qualitatis, quia non intendit ibi ponere tantùm species qualitatis, sed omnes modos, quibus potest aliquid dici quale, ergo verisimile est eodem modo procedere in assignandis relativorum modis, atque ideò illa tria genera non sunt ab ipso assignata velut propria, & adæquata hujus prædicamenti.

Quòd autem ex illis generibus illæ solùm relationes sint seligendæ, ut species hujus prædicam. quæ sunt reales, & prædicam. ac intrinsecùs advenientes, sequitur ex prædictis, quia hoc genus non constituitur ex relationibus rationis, sed realibus, neque ex transcendentalibus, sed prædicamentalibus, & his quidem intrinsecùs advenientibus, non autem extrinsecùs, quia illæ pertinent ad ultima sex prædicam. Addimus autem hujusmodi relationes, & species assumi debere ex omnibus, & singulis illorum generum ob nonnullos, qui hoc prædicam. contexunt solùm ex relationibus primi modi, ut Aversa loc. cit. aut solùm ex relationibus secundi modi, ut alii; sanè hi, & illi falluntur, quia tamen ex primo, quàm ex secundo modo construi potest, cum in utroque pariter adinveniantur denominationes relativæ ad hoc prædicam. spectantes immò etiam ex tertio modo poterit constitui, si in eo ejusmodi adinveniantur denominationes. Non est autem opus subdividere, ut aliqui faciunt relationes hujus prædicamenti in relationes æquiparantiæ, & disquiparantiæ, item suppositionis, & superpositionis, velut divisione sibi propria, nam hujusmodi divisiones æquè benè inveniuntur in relationibus extrinsecùs advenientibus, de his verò divisionibus breviter diximus 1. part. Instit. tract. 1. cap. 7. & quia sunt parvi momenti, nil aliud occurrit addendum, de quibus tamen plura videri possunt apud D. Damasc. in sua Dialect. cap. 50.

QUÆSTIO XI.

Declarantur, affectiones relativorum.

175 QUinque relativorum proprietates, vel potius attributa enumeravit Arist. cap. ad aliquid, & nos cum ipso 1. p. Instit. tract. 1. cap. 7. nimirùm habere contrarium, suscipere magis, & minus, dici ad convertentiam esse simul natura, & esse simul cognitione, & definitione, circa quas nonnullæ occurrunt difficultates examinandæ.

Primò circa primam dubium est, an solùm competat relativis secundùm dici, & transcendentalibus, an etiam relativis secundùm esse, & prædicamentalibus, & si his competit, num competat fundamentaliter solùm, an potius etiam formaliter. Tat. hic not. 2. quem sequuntur Cajet. Complut. Didac. Suar. Ruv. Smigl. & alii docet convenire relativis tantùm secundùm dici (de his enim exemplificat Arist.) secundùm esse absolutum, quod importat, ut scientia secundùm esse absolutum, quod importat, contrariatur ignorantiæ, sed secundùm relationem, quam eodem nomine dicit ad scibile, non dicitur habere contrarium. Alii extendunt hanc proprietatem etiam ad aliqua relativa secundùm esse, quia Aristot. 10. Met. 16. inter exempla contrariorum, non solùm vitium, & virtutem enumeravit, sed etiam æqualitatem, & inæqualitatem, similitudinem, & dissimilitudinem, quæ sunt relationes hujus prædicamenti, addunt tamen non formaliter, sed tantùm ratione fundamenti contrarietatem his relativis accidere, ut simile, & dissimile contraria dicuntur, quia super qualitates contrarias fundantur, ita Scot. q. 26. prædicam. quem sequuntur Tolet. Amic. Masius hic citans D. Th. opusc. 38. c. de relat. Albert. Ammon. Simplic. Boet. Lovaniens. & nos etiam dedimus, ut communem 1. p. Instit. loc. cit.

176 Sed

176 Sed quamvis ita ibi docuerimus, tum ut Tritam Tyronibus ostenderemus viam, ne statim ab initio peregrinis opinionibus eos deterreremus; tum quia communis illa opinio valdè probabilis est, & Scoto consentanea loc. cit. ad dimus tamen nunc ad huc fortè probabilius esse contrarietatem propriam competere quibusdam relativis secundùm esse, etiam formaliter secundum esse relativum, ita videtur expresè docuisse Doctor 1. d. 3. qu. 7. T. & 2. d. 25. qu. un. L. ubi distinguit tres relationum realium secundi modi species, quædam important dependentiam essentialem, ut causæ ad causatum, aliæ sunt relationes originis sine tali dependentia, ut paternitas, & filiatio in divinis; aliæ tandem important dependentiam tantùm accidentalem, ut movens, & motum; subdit deindè relationes tertii generis non repugnare in eodem subjecto, sicut repugnat albedo, & nigredo, benè tamen relationes primi, & secundi generis, quia idem non potest causare, neque producere seipsum: unde tandem concludit relationes aliquas repugnare in eodem subjecto, non ratione oppositionis relativæ, quia aliquæ relationes oppositæ possunt esse simul, ut relatio activi, & passivi, moventis, & moti, sed ratione dependentiæ essentialis, aut aliqua alia speciali ratione, ergo quibusdam relationibus, secundùm esse convenit contrarietas in Scoti sententia, quam etiam secutus est Ocham 1. part. suæ Log. cap. 52. & nuper Aversa quæst. 19. Log. sect. 8.

177 Prob. tum auctoritate Arist. 10. Met. 16. jam allata, nec sufficit dicere esse contraria fundamentaliter, quia æqualitas, & inæqualitas in quantitate fundantur, ubi non datur contrarietas, & dissimilitudo, potest etiam fundari in qualitatibus non contrariis, ut album ut duo, & ut sex, dissimilia quidem sunt, sed non contraria. Tum etiam ratione, quia certum est inter aliquas relationes esse repugnantiam circa idem fundamentum, ut paternitas, & filiatio, similitudo, ac dissimilitudo respectu ejusdem, & quidem ita repugnant adinvicem, ut non eodem modo pugnent cum alia disparata relatione, sed omnis talis repugnantia constituit oppositionem, ut patebit disp. seq. quæst. 1. quia opposita sunt, quæ circa idem subjectum ita inter se pugnant, ut non æquè pugnent cum tertio, cum ergo talis oppositio in istis relationibus non sit contradictoria, nec privativa, ut patet, nec relativa, cum non sint correlativa, ergo erit contraria. Nec sufficit dicere hanc contrarietatem non oriri ex vi ipsarum relationum, sed ex vi fundamentorum, quæ cum nequeant esse in eodem subjecto, consequenter, & ipsæ relationes incompossibiles sunt. Non valet; tum quia ad contrarietatem relationum ut dictum est, non semper est necessaria contrarietas extremorum; tum quia hoc ad summum convincit contrarietatem non ipsis convenire primariò, non tamen convincit contrarietatem illam in ipsis quoque relationes formaliter non redundare. Confirm. tandem ex ipsa contrariorum definitione, nam ea sunt, quæ ab eodem subjecto se mutuò expellunt, & illi vicissim insunt, tales autem sunt similitudo, & dissimilitudo respectu ejusdem termini, nequeunt enim esse simul in eodem subjecto, possuntque eidem successivè inesse, quod enim erat alicui simile, postea fit dissimile, idque contingere potest etiam præcisa contrarietate formarum absolutarum, & quando contingit mediantibus formis absolutis, id ita fit, ut contrarietas non solùm sit in formis absolutis, sed formaliter etiam in ipsis relationibus seu denominationibus relat.

Objicies. Tum quia Aristot. cap. de quant. negat relativa habere contrarietatem, quod probat, quia si magnum, & parvum sunt contraria, idem simul contraria susciperet, nam idem simul est magnum, & parvum respectu diversorum; & c. ad aliquid dum ait relativa habere contrarium, exemplificat solum de relativis secundum dici. Tum quia formæ contrariæ activæ se expellunt ab eodem subjecto, ut constat de calore, & frigore in aqua, at non ita se expellunt similitudo, & dissimilitudo, etiam respectu ejusdem termini, ab eodem subjecto. Tum quia contraria respiciunt subjectum, circa quod habent fieri, at relationes non respiciunt subjectum, sed terminum. Tum tandem, quia ut ait Cajet. tunc ad relationem daretur per se motus, ubi enim est contrarietas, ibi potest esse per se motus ex 5. Phys.

178 Resp. Arist. ibi negare voluisse relativa esse contraria ratione oppositionis relativæ præcisè, quod utique verum est, quia ut ex Scoto diximus, quædam relationes oppositæ possunt esse simul, ut relatio activi, & passivi, moventis, & moti, licèt ratio, quam ibi subdit Arist. de magno, & parvo respectu diversorum, nihil concludat, quia in hoc sensu neque scientia, & ignorantia respectu diversorum conclusionum sunt contraria, unde Aversa ait Arist. ibi arguere ad hominem; quamvis autem cap. de relat. de solis relativis secundum dici exemplificet, non tamen alia excludit, unde 10. Met. 16. etiam de relativis secundum esse exemplificat. Ad 2. non est necesse formas contrarias activè se expellere ab eodem subjecto, nam etiam secundæ qualitates, quæ habent propriè contraria, ut albedo, & nigredo, non se expellunt in genere causæ efficientis, sed formalis, quod sufficit. Ad 3. neg. min. cum enim relatio sit ratio referendi subjectum ad terminum, dicit ordinem ad utrumque. Ad 4. alia est contrarietas, quam Arist. 5. Phys. exigit ad motum, ab ea, de qua hic loquitur, nam per contrarietatem ad motum requisitam intelligit Arist. ibi distantiam terminorum, motus, quam non nisi tempore potest mobile pertransire, unde ad quantitatem ponit motum, & tamen negat contrarietatem, de qua hic est sermo; non ergo ex ista contrarietate infertur motus, sed ex illa; Accedit neque nos, neque Arist. negare motum ad relationem quomodocunque sed motum per se primò, quia non acquiritur propria acquisitione, sed resultat ad positionem alterius.

179 Secundò altera affectio, scilicet, suscipere magis, & minus solet communiter explicari, quod quibusdam conveniat relationibus, non formaliter secundùm se, sed tantùm ratione fundamenti, aliquis enim dicitur magis, vel minus similis alteri secundùm, quod magis, vel minus participat qualitatem illi convenientem, atque ita etiam nos explicavimus in Inst. ut magis Tyronum capacitati inclinaremur. Verùm si res serius perpendatur, probabile, est quasdam relationes posse magis; & minus suscipere, etiam in suis entitatibus, & non in fundamentis tantùm, ut ex professo docuit Mair. passu 31. super prædicam. quod etiam sentire videtur Tat. cit. dum in fine not. 2. concludit, quod relatio non suscipit primò magis, & minus, licèt per se, & hoc mediante suo fundamento, quibus verbis significat hanc effectionem etiam per se in ipsas redundare relationes, licèt dependenter à fundamentis, ut de contrarietate dicebamus, Prob. autem ratione à priori, quia licèt quædam relationes consistant in indivisibili, ut æqualitas, duplum, & triplum, quæ fundantur in quantitate determinata, qua proinde, ut minimum variata, statim concidunt relationes illæ, aliæ tamen non consistunt in indivisibili, sed habent latitudinem, ut notat Tatar. cit. & tales præsertim sunt inæqualitas, & dissimilitudo, quia hæc dicuntur, cum alterum extremum deficit ab illa indivisibili mensura, in qua fundatur æqualitas, & similitudo; cùm ergo hìc defectus non consistat in indivisibili, sed possit magis, & minus crescere, idem pariter est asserendum de inæqualitate, & dissimilitudine, quæ fundantur in eo; ubi nota, quod per talem defectum non intelliginus puram negationem, sed quantitatem, aut qualitatem illam indeterminatam, in qua talis negatio reperitur.

180 Reip. Complut. Aversa, Amic. & alii passim cum Fonsec. 5. Met. cap. 15. quæst. 5. sect. 2. relationes omnes consistere in indivisibili, ac proinde quando augetur, vel minuitur quantitas, vel qualitas, non augeri, aut minui relationes, sed variari, itaut priores deperdantur, & acquirantur aliæ, unde esto quantitas, & qualitas, in quibus fundantur, habent latitudinem, secundùm quam possunt intendi, & remitti, non tamen quatenus fundant relationes, quia ut sic habent rationem quandam indivisibilitatis. Hæc tamen solutio faciliter, & solidè impugnatur, primò quia hoc interest, ut dicebamus, inter æqualitatem, & inæqualitatem, quod illa in indivisibili fundatur, non ista, quia hæc fundatur in quantitate, ut deficit ab indivisibili mensura, in qua illa fundabatur, talis autem quantitas habet latitudinem gradualem, vel si dicatur acquiri in instanti, cum dissimilitudo duret in toto motu, debebunt admitti plura instantia immediata, ergo hujusmodi relationes, quæ habent latitudinem in fundamento, habent etiam latitudinem in se illi correspondentem, itaquod juxta intensionem, & remissionem illius, etiam ipsæ in se intendantur, ac remittantur, ita etiam de inæqualitate discurrit Tatar. cit. dum ait fundari in quantitate indeterminata, & ad ejus variationem secundùm majoritatem, vel minoritatem variari, non quidem indivisibiliter, ut ajunt Recentiores, ob rationem allatam, quæ etiam militat in augmento, vel decremento, sed divisibiliter, & continuè. Hinc tamen non sequitur ad relationem posse dari motum per se primò, quia licèt possit, per se suscipere magis, & minus, non tamen primò, sed mediante suo fundamento, unde sicut non acquiritur, nisi ad acquisitionem alterius, ita non variatur in se per magis, & minus, nisi ad variationem alterius, ita notat Tat. loc. cit. ubi etiam observat, quod cum dicimus relationes quasdam posse in se magis, & minus suscipere, sed dependenter à fundamentis, hoc non debet intelligi, itaut semper sit opus fundamentum in se suscipere magis, & minus, & variari eadem prorsus variatione, quia variatur relatio fundata: nam quantitas non suscipit magis, & minus, & tamen inæqualitas super eam fundata suscipit, & in exemplo allato de duobus caloribus in intensione similibus, dum alter remittitur crescit, & intenditur dissimilitudo, non enim dici debet minui similitudo, quia hæc ponitur consistere in indivisibili; unde ob primum casum, inquit Tatar. ad hoc, quod relatio suscipiat magis; & minus, non semper requiri, quod fundamentum ejus suscipiat magis, & minus, sed sufficit, quod suscipiat majus, & minus, & ob secundum ait, quod aliquando relativum suscipit magis, quando ejus fundamentum suscipit minus, & è contra, itaque ut relatio suscipiat magis, & minus sufficit in fundamento qualiscunque variatio, & mutatio, & hanc opinionem sequitur Smiglec. hìc disp. 10. quæst. 14. Cæterùm esto inæqualitas, & dissimilitudo habeant latitudinem quandam, & fortè etiam similitudo, quia duo calores pari passu intenduntur, crescit etiam proprioriter similitudo inter illos; tamen inter inæqualitatem, & dissimilitudinem hoc versatur discrimen, quod inæqualitas propriè loquendo non suscipit magis, & minus, ratio est, quia cum latitudo sui fundamenti non sit secundùm partes intensionis, sed extensionis tantùm, consequenter etiam latitudo, quæ inde redundat in ipsam inæqualitatem, nequit esse nisi ejusdem rationis, scilicet, extensionis, non intensionis, unde ex augmento, vel decremento quantitatis resultat propriè loquendo major, vel minor inæqualitas, non magis, vel minus inæquale, ut notavimus cum Delphino 1. part. Inst. Quod eo, vel maximè dicendum est, quia ut diximus disp. 7. quæst. 3. art. ult. suscipere magis, & minus

& minus est proprietas qualitatis sic adæquata, ut ipsi soli competat, & non aliis, nisi dependenter ab ea, unde non potest convenire relationibus, nisi in ipsa fundatis,

181 Tertiò circa tertiam affectionem ajunt quidam relativorum convertentiam dicere mutuam dependentiam unius relativi ab alio per relationem realem in utroque extremo fundatam, atque ideò solis relativis mutuis convenire, & secundùm esse, non autem relativis secundum dici, ita innuit Masius hìc sect. 1. quæst. 9. Gregor. verò 1. d. 28. quæst. 1. ex hac mutua relativorum convertentia contendit semper, & in omni termino relationis inveniri aliam mutuam relationem realem, & omnia extrema esse correlativa, ac omnes relationes esse mutuas.

182 Verùm communis omnium sensus est hanc esse affectionem omnibus relativis communem, mutuis, & non mutuis, secundùm esse, & secundùm dici, & consistere, non in mutua relatione reali sibi invicem correspondente, sed tantùm in mutua denominatione, sive sumatur ex relatione reali, sive rationis. Hoc totum deducitur ex ipso Arist. progressu, tum quia inter alia exempla illud etiam adducit de scientia, & scibilis, tum quia per hujusmodi convertentiam, & reciprocationem docere voluit mutuas denominationes relativas, quæ possunt exerceri ex parte utriusque extremi, non quod in omnibus reperiri voluerit veras, ac distinctas relationes, sed quòd unum dicatur in ordine ad aliud, sive hic ordo sit realis, sive rationis, ut si dicimus Dominus servi dominus, valeat etiam dicere servus domini servus, sed hujusmodi denominationes exerceri valent, etiamsi relatio sit realis ex parte unius extremi tantùm, poterit enim fieri convertentia sumendo terminum sub relatione rationis, vel sub denominatione relativa ex terminatione relationis desumpta, hoc enim, vel illo modo semper extrema comparantur ad invicem, ut correlativa, quare non bene ex hoc intulit Gregor. omnes relationes esse mutuas, & omnia extrema esse realiter correlativa, quia hæc proprietas magis pertinet ad modum loquendi de relationibus, quam ad rem, & ad modum assignandi extrema earum, quatenus correlativa sunt. Oportet autem, ut docet Arist. in tex. convenienter assignare relativa, ut inter ea fiat hujusmodi convertentia, si quis enim diceret servus hominis servus, non convenienter assignat, ut ritè possit convertere, ut ergo fiat conveniens, ac idonea assignatio pro convertentia extremorum, assignari debet utrumque extremum sub nomine relativo, & fingere nomina, si non adsunt, sic enim assignata, semper utrumque extremum mutuo dicetur ad aliud; Ex quo deducitur hanc proprietatem competere omnibus, & solis relativis, quicquid hìc dicant Soto, & Veracrucius quæst. 1.

183 At objicies, dici ad convertentiam est esse simul natura, vel saltem illud infert, at relativa non mutua non sunt simul natura, ergo non omnibus convenit relativis. Deindè è contra videtur etiam competere denominativis, nam album dicitur albedine album, & albedo albi albedo. Immò subjectum, & passio, & quædam propositiones solent dici ad convertentiam, ergo non competit solis relativis.

Resp. ad 1. quod relativa non mutua sunt ipsa quoque simul natura, ut substant denominationi relativæ secundùm quam dicuntur ad convertentiam. Ad 2. neg. assumptum, quia convertentia est mutua denominatio ratione alicujus habitudinis, denominatio autem non fit ratione habitudinis mutuæ. Ad aliud bene distinguunt Parisiens. nostri convertibilitatem, conversionem, & convertentiam, prima enim est proprietas rerum, vel terminorum inter se æqualis universalitatis, altera est propositionum, qua una vertitur in aliam mutata, vel servata quantitate juxta regulas Summulist. tertia tandem est mutua denominatio ratione alicujus habitudinis, quæ solùm convenit relativis.

184 Quarta, ac insignis relativorum affectio est esse simul natura idest simul naturali existentia, ita quod uno existente aliud etiam existere sit necesse, ita explicuit ipsemet Aristot. in textu, unde subdit, quòd posita se ponunt, ac perempta se perimunt: nam si Pater est, filius est, & è contra, capiendo patrem, & filium, non quidem pro denominato, seu pro entitatibus absolutis, sed formaliter quoad ipsas denominationes relativas, nam in hoc sensu pater non est prior filio, sed simul natura cum eo, & genus cum specie, quamvis enim quoad primas intensiones in subsistendi consequentia non convertantur, convertuntur tamen, quatenus substant secundis intentionibus, & relationibus rationis genereitatis, ac specieitatis, immò in hoc sensu prius natura est simul natura cum suo posteriori, non quòd res, quæ est prior, & res, quæ est posterior natura, sint simul natura, hoc enim manifestè implicat, sed quia relationes ipsæ prioritatis, & posterioritatis sunt simul natura, unde formaliter loquendo unum non dicetur prius, quousque aliud dicatur formaliter posterius, & sic quoad has denominationes relativas dicuntur simul natura. Dices, quomodo possibile est, ut idem dicatur prius alio, & simul natura cum eo, cum prioritas, & simultas sint opposita? Resp. Doctor q. 27. prædicam. sed clarius, & elegantius 4. d. 13. q. 1. T. non esse inconveniens opposita de eodem prædicari, dummodo non eodem modo idest unum quidditativè, aliud denominativè: nam hoc modo solemus etiam unum oppositum prædicari de alio, ut constat in intentionibus logicalibus, ratio autem, cur non inconvenit, est, quia sic non salvatur vera oppositio, cum sit difformis modus prædicationis: sic igitur erit in proposito, quod cum dicimus *prius*, ut relativum est, esse simul natura cum posteriori, prioritas prædicatur quidditativè, simultas denominativè, est prius ut quid, est simul, ut modus.

185 Porrò ad hujus affectionis exactam cognitionem tria puncta sunt hìc examinanda; Primum est, quomodo sit explicanda hæc naturalis relativorum simultas. Solet passim explicari per duas conditiones, quas colligunt ex Arist. in post præd. cap. 3. una est, quod alterum cum altero convertatur in subsistendi consequentia; alia est, quod neutrum sit causa alterius, his enim observatis conditionibus illa duo verè, & propriè dicuntur simul natura. Verùm si loquamur de illa simultate naturæ postprædicamentali, fatemur bene constitui per illas duas conditiones, sed certè illa simultas, esto conveniat relativis, non tamen potest eorum dici proprietas, nam aliis etiam competit, ut duabus differentiis idem genus condividentibus, ibi enim concurrunt illæ duæ conditiones, nam una infert aliam, nec una est causa alterius, & idem dici potest de flebili, & risibili in homine. Dicendum ergo est, simultatem relativorum talem esse debere, ut se mutuò inferant in existendo non utcunque, sed ex ratione formali propria, non autem ex ratione alicujus tertii, in quo uniuntur, ut est de duabus differentiis idem genus condividentibus, nam ex ratione formali propria una non exigit aliam, sed tantùm ex ratione generis, quod dividunt: ita hanc relativorum simultatem explicat Doctor 1. d. 28. quæst. 3. F. dicens, quod relativa esse simul natura idem est, quod unum absque alio ab intrinseco sine contradictione existere non posse, quia si unum absque alio posset esse, jam diceretur ad se, nec relativum esset, unde patet hanc simultatem sic explicatam ex intrinseca relativorum natura, quatenus talia, originem habere, nec aliis competere posse.

186 Alterum difficultatis punctum consistit in explicanda radice necessitatis hujus connexionis. Quidam opinantur fundari in mutua relativorum dependentia, putant enim unum correlativum ideò sine alio existere non posse, quia unum exigit alterum, ut terminum, quæ opinio fundatur in eo, quod relationis terminus formalis sit alia correlatio, & non potius absolutum, in quo fundatur. At hoc fusè impugnavimus supra quæst. 6. art. 3. ubi etiam ostendimus, quod dependentia tollit simultatem naturæ, non autem ponit, & ideò cum relatio dependeat à termino, non potest esse simul natura cum ipso. Dicendum ergo est ex dictis ibid. præsertim in sol. ad 4. hanc necessitatem fundari in concomitantia causarum concurrentium ad utramque relationem, quæ sunt terminus, & fundamentum, nam cum fundamentum formale unius sit terminus formalis alterius, & è contra, cum in uno extremo resultat una relatio, debet illicò in altero insurgere opposita correlatio, quia utrobique ponitur terminus, & fundamentum utriusque relationis, his autem positis necessariò insurgit relatio, ita significat Doct. 1. d. 13. q. 2. sub G.

Demum de hac proprietate dubitatur, an conveniat omnibus relativis, etiam non mutuis. Arist. exprimit in textu non convenire, quia ablato sensibili, & scibili, utique aufertur sensus, & scientia, at non è contra, multa enim extant objecta scibilia, quorum actu nulla datur scientia. Hoc tamen non obstante, quamplures hanc affectionem extendunt ad omnia prorsus relativa, si uniformiter sumatur, ut v. gr. utrumque in actu, vel utrunque in potentia, sic enim sunt simul natura, & mutuò se inferunt, nempe scientia in actu scitum, & è contra, scientia in potentia scibile, & è contra. Arist. autem oppositum docuit, quia non uniformiter extrema assignavit, nam, ex una parte accepit scientiam, & sensum in actu pro actuali cognitione, & sensatione, & ex altera scibile, & sensibile in potentia, quod scilicet, potest sciri, potest sentiri, ita Cajet. hìc Scot. Tolet. Mas. Veracrux. Aversa citantes Burl. Simplic. Porph. Boet. Ammon. & alios Arist. Expositores. Cœterùm quamvis tota illa doctrina vera sit, & nobis gratissima, ut constat ex dictis quæst. præced. art. 2. in explicatione tertii modi relativorum, tamen si hanc relativorum simultatem accipere velimus secundùm existentiam, ut solet communiter sumi, & re vera sumit Arist. sanè in hoc sensu nequit competere omnibus relativis, etiam debitè, & uniformiter comparatis, quia sæpè existit unum, & non existit aliud, ut constat de scientia de rosa in hyeme. Quare ex uniformi assignatione solùm concludi potest simultas quoad denominationem relativam, quia sic assignata se invicem inferunt relativè, non tamen semper quoad realem existentiam, at simultas quoad denominationem relativam potius spectat ad præcedentem proprietatem. Verum est tamen, quod si naturalis simultas accipiatur pro quadam naturali exigentia, quam unum relativum habet alterius uniformiter sumpti, nam causa v. gr. in potentia exigit effectum in potentia, & causa in actu effectum in actu, sic naturalis simultas est communis omnibus relativis uniformiter sumptis, nec pertinet ad præcedentem proprietatem, quia re vera Arist. non tantùm convertit relativa uniformiter sumpta, sed etiam difformiter, inquit enim scientia scibilis scientia, & scibile scientiæ scibile, & accipit scientiam in actu, & scibile in potentia, ut patet contextu.

187 Circa quintam proprietatem *esse simul cognitione, & definitione*, est difficultas, quomodo intelligi debeat, quamplures enim ita explicant, quod sicut ex vi præcedentis proprietatis extrema relationis sunt simul formaliter, & quoad denominationes relativas, ita per istam significavit Arist. simultaneam intelligentiam, quoad esse relativum utriusque extremi, itaut sicut existere nequit Pater, ut sic, nisi filius existat, ita cognosci nequeat pater in ratione patris, nisi cognoscatur filius in ratione filii, unde inferunt unum relativum debere definiri per alterum, eo quia Arist. ait, si definitè cognoscitur unum relativorum, definitè etiam debere cognosci alterum, ita tradunt Thomistæ passim.

Dicimus tamen, non sic benè explicari hanc proprietatem, quasi relatio

relatio paternitatis distinctè attingi nequeat sine cognitione relationis oppositæ in filio, nec pater definiri queat, nisi in definitione assumatur filius ut filius, Probatur, quia relatio ut relatio respicit terminum, & relativum sufficienter explicatur, ut sic, cum exprimitur ordo ejus ad suum terminum, at relatio respicit terminum quoad entitatem absolutam, & hæc præcisè est ratio terminandi quamcunque relationem, ut dictum est quæst. 6. art. 3. ergo ut cognoscatur relatio, sufficit cognitio absoluti, in quod tendit, etiam ignorata relatione mutua in alio extremo. Et ut aliquid definiatur in esse relativi, sufficit assumere entitatem absolutam correlativi, non verò ipsum correlativum, ut sic, quia exacta relationis cognitio dependet à fundamento, & termino, nec alterius cognitio necessaria est, quod etiam probatur ex Scot. 1. d. 30. §. *Respondeo igitur ad quæst.* quia si pater definiatur per filium dicendo *pater est, qui habet filium*, cùm loco nominis in definitione positi liceat ponere suam definitionem ex Topicis, loco filii licebit ponere definitionem ejus dicendo, pater est, qui genuit eum, qui habet patrem, in qua definitione præter nugationem, & quòd ignotum per æquè ignotum definitur contra regulas bonæ definitionis, quæ debet tradi per priora, & notiora, committitur vitiosus circulus ab Arist. damnatus. 5. Met. cap. 15. illis verbis *non est autem intellectus ad illud, cujus intellectus est, idem enim profectò bis esset dictum*, quare non vult intellectum terminari ad intelligibile, quatenus intelligibile, idest quoad denominationem relativam ejus, quia alioqui idem bis diceretur, & idem explicaretur per idem, nempe intelligibile est, cujus est intellectus, & intellectus est ejus, cujus est intellectus, quæ foret inutilis repetitio, & ita esset in proposito, nam si pater definitur per filium, & rursus filius per patrem, à primo ad ultimum pater definitur per semetipsum.

188 In eo igitur sensu hæc affectio intelligenda est, quem tradit Lichet. 1. d. 30. quæst. 1. in sol. ad 2. Suessan. quod, scilicet, cum fundamentum, & terminus cognita necessariò pariant cognitionem relationis, extrema cujuscunque relationis cognita necessariò parient cognitionem utriusque relationis mutuæ, ut v. gr. cognitio paternitatis dependet a fundamenti cognitione in patre, & absoluti in filio, igitur definitè cognoscens patrem definitè cognoscit rem, quæ est pater, & rem, quæ est filius, & quia fundamentum, & terminus sunt causæ mere naturales, sequitur, quod res, quæ est pater, & res, quæ est filius, causant necessariò cognitionem relationum paternitatis scilicet, & filiationis, & hoc, est, quod communiter dicunt recentiores nobiscum sentientes, quod cognitio relationis non pendet formaliter à cognitione correlationis, sed tantùm concomitanter, quatenus dum cognoscitur terminus formalis, simul cognoscitur correlatio inde resultans. In hoc eodem sensu intelligitur, quod definitè cognoscens patrem, definitè cognoscet & filium, & quia tota relationis cognitio ex extremorum notitia dependet, hinc rectè infert Arist. quòd si indeterminatè, & in universali cognoscatur pater, indeterminatè etiam, & in universali cognoscitur id, cujus est pater, & si determinatè cognoscatur, quod scilicet est talis pater, determinatè etiam cognosci debebit terminus scilicet, quod talis filii est pater, unde re vera Arist. ly *definitè* sumpsit pro *determinatè*, & ideò ex hoc malè inferunt aliqui, quod unum relativum per aliud definiri debeat. Et quando etiam sic diceret Arist. inquit Tatar. cap. de specie, & hìc in prædim. relat. not. 4. exponi debere in sensu materiali, quod scilicet relativum definiri debet per correlativum, idest per fundamentum sui correlativi, ita enim Arist. ipse solet relativa definire, nam 1. Pol. cap. 3. definit servum; homo, qui est alterius juris, & non per ordinem ad dominum, ut formaliter correlativum: & patrem, qui genuit vivens simile in natura, & 5. Met. cap. 15. definiuntur similia, quorum qualitas est una, æqualia, quorum quantitas est una, & hunc modum definiendi relativa acceptant omnes ferè Auctores extra Scholam D. Th. quia melior eorum pars cum Scoto defendunt relationem terminari ad absolutum, illumque docet Doct. passim 1. d. 26. & 28. q. 3. & d. 30. 35. & 43.

189 Objic. si relativa sunt simul cognitione, ergo unum nequit esse prius origine alio, quod est falsum, quia pater est prior origine filio, cum simultate enim naturæ stat prioritas originis ex Scoto 1. d. 28. q. 3. F. & in 4. d. 13. q. 1. S. conseq. prob. quia aliqua possunt habere ordinem in intellectu, quæ tamen non possunt habere ordinem extra intellectum, ergo quæ nullum possunt habere ordinem in intellectu, omninò nullum possunt habere ordinem extra intellectum, quia hæc simultas veluti maxima videtur omnem à parte rei ordinem destruere prioris, & posterioris. Deinde probatur unum relativum debere definiri per alterum; nam ita docet Aristot. 6. Top. cap. 3. & Porph. cap. de specie, & certè in personis divinis, quæ sunt relativæ, id non videtur posse negari, cùm ibi relationes originis terminentur ad correlativum ut sic, non ad absolutum, ut concessum est q. 6. art. 3. ad 3.

Ad 1. negat Doct. cit. 4. d. 13. quæst. 1. S. conseq. ad prob. inquit, quod esse simul in intellectu potest intelligi dupliciter, vel quod illa simultas determinet actum intelligendi ut transit super objecta; vel quod determinet ipsa objecta, quæ intelliguntur, vel aliter (& recidit in idem) simultas potest dicere modum objectorum, ut intelliguntur, seu ut comparantur ad actum intelligendi, vel modum ipsorum secundùm se, primo modo propositio est falsa, quæ sunt simul in intellectu, &c. quia quantumcunque oporteat ea cointelligi, non propter hoc tollitur aliquid, quod convenit eis secundùm se. Dices, ut sub propriis rationibus intelliguntur, habent simultatem omnimodam in intellectu, ergo nullum ordinem. Resp. Doct. propriæ rationes eorum habent quendam ordinem inter se, & tamen ipsa ut habentia ordinem habent etiam simultatem, scilicet per comparationem ad actum intelligendi; sic Deus unico actu simul, & semel intelligit subjectum; & passionem, & effectum, & causa attingendo prioritatem naturæ, quæ inter ipsa vertatur ex natura rei, cùm intelligat res, sicuti sunt, itaut simultas se tenet ex parte actus, ordo ex parte rerum cognitarum, nec unum impedit aliud.

190 Ad 2. constat ex dictis, quomodo illæ auctoritates sint explicandæ ad rationem deductam ex relationibus divinis multa solent afferre Recentiores, nos dicimus ob eam rationem posse probabiliter teneri, quod relativum potest definiri per suum correlativum, hoc enim tenuit Doct. quæst. 15. Univers. in sol. ad penult. & q. 28. prædic. ad 1. princ. & velut probabile defendunt insignes Scotistæ Maurit. quæst. cit. Univers. Zerb. 5. Metaph. quæst. 19. §. *Propter tertium, Vers. dicendum secundò*, Barg. 1. d. 30. §. *Hoc etiam probatur generalius*; Immò Doct. loc. cit. solvit ex professo rationem superius adductam pro parte opposita dicens non esse necessarium in relativis, ut quicquid ingreditur definitionem, sit prius, & notius definito, sed tantùm in absolutis, & loco nominis in definitione positi licet definitionem ejus ponere, quando illud ponitur in definitione, tanquam pars definitionis intrinseca, & non tanquam merè additum ab extrinseco, ut est in proposito, undè cessant omnia illa inconvenientia, quæ inde inferebantur, quam solutionem multum commendat Mauritius, & omnes adhibent Thomistæ. Quando autem Doct. in 1. d. 30. ait relativum non debere definiri per correlativum, sed per fundamentum ejus, debet intelligi (inquit Bargius) de definitione data per prius, & notius, & non de definitione absolutè; quomodo autem benè possit exponi textus ille 5. Metaph. cap. 15. de intellectu, & intelligibili, itaut non officiat, videatur Doctor. quol. 13. X.

QUÆSTIO XII.

De ultimis sex Prædicamentis.

191 PArum, vel nihil immoratur Aristot. in tractatione horum prædicamentorum, non quia res sit parvi momenti, & facillimæ explicationis, ut quidam ajunt, nam & hæc suos habent tribulos, & spinas non minus, quàm quatuor præcedentia, sed quia potius pertinent ad libros Phys. quàm ad logicum institutum, de actione siquidem, & passione, Ubi, & Quando, agitur in 3. & 4. Physic. quamobrem nos quoque paucis hoc negotium expediemus, cum de his ex professo agamus in lib. Phys. igitur prius in communi de ipsis agemus in uno articulo, de hinc singulis singillatim in altero.

ARTICULUS I.

Quid formaliter dicant ultima sex Prædicamenta.

COnveniunt omnes in hoc, quod hæc prædicam. consistunt in aliquo ex adjacentia alicujus extrinseci desumpto, sed in hujus assignatione non conveniunt. Aliqui solent ea constituere in mera denominatione extrinseca, itaut nihil reale dicant præter formas absolutas, à quibus tales sumuntur denominationes, unde Ubi v. gr. nihil aliud est, quam denominatio illa extrinseca, quæ provenit substantiæ à superficie continent, Quando à tempore mensurante, habitus, à veste adiacente, &c. tribuitur D. Th. 3. Phys. sect. 4. & 5. Met. sect. 9. sequuntur Hæru. quol. 1. q. 9. Javell. 5. Met. q. 23. Scoto in hoc cap. Mas. ibidem q. 1. Sonc. 5. Met. q. 40. & 41. Fonsec. 5. Met. cap. 15. quæst. 7. sect. 3. Niger in clyp. quæst. 61. Alii concedunt quidem has formas prædicamentales resultare in rebus ex adiacentia alicujus extrinseci, non tamen solas denominationes extrinsecas ponere, sed aliquid reale, in cujus explicatione posteà non conveniunt, nam quidam volunt esse modos absolutos, ut Morisan. disp. 9. quæst. un. Jo: de S. Tho. quæst. 19. art. 1. Complut. disp. 16. quæst. 1. qui alios citant. Alii statuunt esse puros respectus, quos vocant extrinsecùs advenientes, ut eos secernant à relationibus quarti prædicamenti, quas appellant intrinsecùs advenientes, ita Scotus, & Scotistæ omnes cit. supra quæst. 8. Alii demum utrumque conjungunt asserentes præseferre absolutum cum respectu, ut v. gr. Ubi dicere locum cum respectu ad locatum, ita Ruvius in quæst. generali pro ult. prædicam. qui contendit hanc esse sententiam omnium Interpretum Arist. Pro resolutione quæsiti.

192 Primò statuendum est, hæc ultima sex prædicamenta saltem omnia in sola denominatione extrinseca salvari nec posse, nec debere, nam vel hoc ita intelligitur, ut sic unumquodque horum pura denominatio extrinseca à forma reali desumpta, vel quod sit ipsa forma realis, ut extrinsecè aliquod denominans subjectum: non primum, quia denominatio extrinseca, ut sic, nihil reale ponit in subjecto denominato, & ex his prædicamentis multæ sunt formæ denominantes, ac immutantes intrinsecè subjectum, quod afficiunt, nam aliqua eorum sunt sufficientes termini motus, & mutationis, ergo saltem ista nequeunt constitui in extrinsecis denominationibus. Neque secundùm, quia forma denominans, ut se tenet ex parte subjecti, quod intrinsecè denominat, jam supponitur esse in suo prædicamento, ut visio, quatenus actus oculi est in prædicamento qualitatis; neque ex hoc, quod aliud extrinsecè denominat verb. gr. parietem, in alio reponitur distincto prædicamento, ergo hæc prædicamenta, non salvantur

per

per solas denominationes extrinsecas, quomodocunque explicentur.

Secundò nequeunt salvari per modos merè absolutos ex adjacentia alicujus extrinseci in rebus resultantes; probatur, quia quantum ad intrinsecam eorum rationem dicunt ordinem ad aliquod extrinsecum, quo ablato destruuntur, nam ablato affectu, vel passio, tollitur actio; ablato loco, & veste, tollitur Ubi, & habitus, ergo non sunt formæ merè absolutæ. Nec valet, quod ajunt aliqui, ista prædicamenta dependere ab aliquo extrinseco, non ut à termino, sed ut à principio, vel forma, à qua sumitur denominatio. Nam constat, actionem v. gr. respicere effectum, vel passum, & ad illum in intrinsecè ordinari, nonnisi tanquam ad terminum, sicut ordinatur paternitas ad filium, nam actio alicujus est actio, & in aliud tendere debet, ut sit actio, & effectus apud Philosophos propriè dicitur terminus actionis, unde pudet nos rem tam exploratam probare, esto illos non pudeat id negare; Videatur disp. 11. Phys. q. 3. art. 2. quo loci probamus Ubi non esse formam absolutam, nam illæ rationes procedunt de cæteris istis sex prædicamentis, & hoc totum docuit Boet. de Trin. dum inquit, septem esse prædicamenta relativa, & tria absoluta.

193 Tertiò non bene constituuntur ex absoluto, & respectu simul, nam hæc duo non faciunt conceptum per se unum, qualis esse debet conceptus cujuscunque prædicamenti. Nec juvat respondere cum quibusdam Thomistis, absolutum importari in recto, respectum in obliquo, quod non impedit unitatem conceptus. Non juvat, quia absolutum, & respectivum, sic conjuncta non possunt unum aliquod prædicamentum constituere, sed necessariò sunt in diversis prædicamentis; ut patet de relativis secundùm dici, ut sunt maius, caput, pes, ergo, &c. Nec minus satisfacit dicere cum Recentioribus utrumque importari in recto, quia ordo, quem formæ horum prædicamentorum dicunt ad aliud, est de numero relationum transcendentalium, & in eis essentialiter imbibitur, ac proinde ex eis sit unum per se, unde dicunt modos horum prædicamentorum esse essentialiter relativos in hoc sensu, non tamen merè relativos, quia non sunt totaliter ordo ad aliud, ut modi quarti prædicamenti; sed partim ad se, partim ad aliud, in quo distinguitur relatio transcendentalis à prædicamentali. Non satisfacit hæc solutio; tum quia supra quæst. 2. jam probatum est ex absoluto, & respectu conceptum per se unum non coalescere, etiamsi respectus sit transcendens; tum quia falsum est hæc sex ultima prædicamenta relationes transcendentales importare, quia per se constituunt prædicamenta diversa non minus, quàm relationes quarti prædicamenti, & non minus accidunt rebus, quàm illæ, ita enim accidit Petro esse filium, esse similem, &c. ac esse agentem, patientem, locatum, &c.

194 At, inquiunt in relatione transcendentali considerari debere id, quod proximè, & immediatè denominatur ad aliud, non verò remotè, quia comparatione subjecti remoti etiam transcendentalis relatio dicetur accidere subjecto; sic scientia dicitur essentialiter referri ad scibile relatione transcendentali, intellectus verò accidentaliter tantùm, quatenus sibi accidit ipsamet scientia, quæ est subjectum immediatè relatum per relationem transcendentalem; sic in proposito, quamvis esse agentem, patientem, locatum, &c. accidant subjecto remoto, scilicet, Petro, non tamen subjecto immediatè relato, qui est forma, seu modus ipse actionis, passionis, Ubi, &c. hæc enim essentialiter denominantur ad aliud, & sunt essentialiter modi relativi. Hæc tamen solutio labilis est, nam falsum est, actionem, passionem, Ubi, &c. aliquo modo referri, re enim vera non sunt relata, sed rationes referendi, actio v. gr. est secundum quam in id, quod subjicitur, agere dicimur, Ubi non refertur ad corpus ambiens, aut spatium, sed immediatè refert rem locatam, & sic de aliis; ergo omnes istæ formæ relativæ sunt ita accidentales subjectis suis etiam proximis, ut formæ relativæ quarti prædicamenti, atque ideò non sunt transcendentales, sed prædicamentales, sicut illæ.

195 Quarto igitur dicendum restat sex ultima prædicamenta esse puros respectus, & ratio est, quia in omnibus istis aliquid reperitur pertinens ad alia prædicamenta, nec ab illis inveniuntur distincta, nisi per superadditam relationem, ergo respectus erit formalis ratio constitutiva eorum, cùm sit distinctiva; prob. assumptum discurrendo per singula, nam actio, & passio dicunt eandem formam fluentem, quæ est in alio genere, & distinguuntur ab ea, & à se invicem per superadditos respectus, ut Arist. declarat 3. Phys. 29. Ubi dicit superficiem quæ pertinet ad quantitatem, & distinguitur ab ea per respectum superadditum continentiæ; Situs dicit partes quantitatis, sed vario modo ordinatas ad locum. Quando dicit tempus, ut mensuram rei temporaneæ, & denique Habitus dicit rem alterius prædicam. ut ab alio habitam; Quia verò hujusmodi respectus non insurgunt ex natura extremorum, sed ultrà illa petunt aliquod extrinsecum pro eorum resultantia, scilicet eorum approximationem modo jam explicato quæst. 8. loco Doct. 3. d. 1. quæst. 1. & 4. d. 13. quæst. 1. & quol. 11. art. 4. & alibi eos appellat respectus extrinsecus advenientes cum Gilbert. lib. sex. princip. cap. 1. in fine, & per hoc distinguuntur à relationibus quarti prædicamenti, quæ omnes sunt intrinsecùs advenientes; & hanc sententiam præter Scotistas ibi cit. sequuntur Lovanienses. hic Venet. 5. Met. cap. 36. & alii. Observandum tamen est, non ita debere constitui in respectibus extrinsecus advenientibus hæc prædicamenta, quasi singula præseferant respectus reales, ut passim videntur docere Scotistæ, quia ut mox constabit, prædicamentum Quando non potest dicere respectum realem, cum formaliter, & completè non consurgat in rebus, nisi per opus intellectus, potest tamen etiam ejus formalitas constitui in respectu extrinsecus adveniente, quatenus ad instar ejus efformatur ab intellectu.

In oppos. objic. 1. quòd sint meræ denominationes extrinsecæ ex rebus aliorum prædicam. desumptæ, nam ita significavit Auctor sex princ. cap. 1. in fine, distinguit enim ibi, quæ extrinsecùs contingunt, ab his, quæ intrinsecùs se habent, & illa distribuit in sex principia. Resp. Auctorem sex princ. ideò hæc ultima sex prædicam. appellasse formas extrinsecas, quia sunt relationes extrinsecus advenientes, ut ait Doct. quol. 11. R. non autem quia importent solas denominationes extrinsecas. Vel dicatur, res ab his prædicamentis posse dominari tum intrinsecè, cum extrinsecè, intrinsecè quidem à modis ipsis inhærentibus, extrinsecè verò ab aliquo extrinseco adjacente, ex cujus adjacentia talis modus resultat in subjecto, & quia illud extrinsecum adjacens notius est, quam modus realis intrinsecè subjecto inhærens, hinc sepè explicari solent hæc prædicam. per denominationes extrinsecas.

196 Secundò objic. Complut. quod non dicant respectum, quia propria ratio relationis est *esse ad*, seu referre unũ ad aliud, id autem non convenit his prædicam. ut constat discurrendo per singula, nam quatuor ultima prædicam. ex propria ratione dicunt *esse in*, siquidem Ubi facit rem esse in loco, Quando in tempore, Situs disponit partes in loco, & habitus resultat ex eo, quod vestis sit in corpore. De actione item & passione idem patet, tum quia ex propria ratione non dicunt *ad*, sed actio dicit esse *ab* agente, passio verò in passo, tum etiam quia si essent veræ relationes, necessario essent mutuæ, quod tamen esse nequit, quia actio, & passio non sunt simul natura, illa enim est actus activi, hæc verò passivi, ex 3. Phys. 29. activum autem est causa passivi, & prius illo ut de se constat.

Resp. neg. min. ad prob. dicimus Ubi facere rem in loco aliud non esse, quàm facere rem ordinari ad locum, & idem pariter suo modo dicendum de Quando, Situ, & Habitu, nam etiam inhærentia facit accidens esse in subjecto, unio facit formam esse in materia, & tamen adhuc important quid relativum; ex hoc ergo inferre non licet hujusmodi prædicamenta non esse relativa, sed solum in suo genere habere peculiarem modum denominandi, qui tamen adhuc relativuserit, diversæ enim relationes diverso modo suos respiciunt terminos pro earum diversitate, semper tamen relativo modo, unde Ubi facere rem in loco. Quando in tempore, &c. aliud non est, quàm respicere ipsum terminum, respicere tamen tali, vel tali modo. Sic etiam dicendum ad aliud de actione, & passione, & dum actio dicitur esse *ab*, hoc non est intelligendum de ipsa actione pro formali, ut hoc prædicamentum constituit, sed pro materiali; & pro re acta, seu forma fluente; ut dicimus in Phys. gratis etiam concedimus actionem, & passionem, si pro formali considerentur, esse mutuas relationes, & esse simul natura, ac etiam activum, & passivum, nam sub denominatione relativa unum non est causa alterius, nec prius alio, sed tantum pro materiali, ut dici solet de patre, & filio.

197 Tertiò arguit Suar. probans non esse relationes extrinsecùs advenientes, nam vel omnes relationes extrinsecùs advenientes, quæ sunt distinctæ rationis, habent vim constituendi distinctum prædicamentum, vel non, primum constat esse falsum, nam unio secundùm Scotum est relatio extrinsecus adveniens, & tamen non pertinet ad aliquod ex sex prædicamentis, nec constituit novum prædicamentum, sed pertinet ad prædicamentum formæ, quam unit, si vero dicatur secundum, tunc debet assignari regula discernendi in quibus relationibus sit sufficiens ratio ad constituendum distinctum prædicamentum, & in quibus non; vel sicut ex relationibus intrinsecùs advenientibus constituitur unum dumtaxat prædicamentum ita ex extrinsecus advenientibus debebit constitui alterum; Nec enim videtur ratio, cur tot debeant constitui prædicamenta harum relationum, & non illarum præsertim, cùm non minor copia sit relationum intrinsecùs, quam extrinsecùs advenientium.

Resp. Faber 5. Met. disp. 23. cap. 3. ad 7. concedit relationem unionis non pertinere ad aliquod illarum sex prædicam. nec ab illis exhauriri totam multitudinem hujusmodi relationum. At contra hanc solutionem directè procedit instantia Suar. & quamvis verum sit respectum unionis, & alios quosdam per varia prædicam. vagari denominativè, & per accidens, adhuc tamen assignari debet aliquod determinatum ex illis novem, in quo per se, & quidditativè reponatur, ut ait Doctor 4. d. 12. quæst. 1. §. *Ad quæstionem*, ubi etiam innuit, & clarius quol. 11. art. 4. respectus omnes extrinsecùs advenientes in illis sex prædicam. contineri. Quare ibid. in 4. ait quod fortè attinet ad genus passionis, ut sic passio dicat non tantùm respectum passi ad agens, sed ad formam, vel fortè ad genus actionis, ut sic actio dicat non tantum respectum agentis ad patiens, sed formæ informantis ad illud, quod informat; & quia Doctor dubitativè loquitur, ideò Mair. 1. d. 29. quæst. 1. art. 3. ait pertinere ad prædicam. Ubi propter intimam præsentialitatem; Sed probabilius inquit Bassol. 4. d. 12. quæst. 1. art. 1. pertinere ad prædicam. habitus, quod nos quoque docuimus 1. part. Inst. & amplius declarabimus art. seq. Ad argum. igitur conceditur primum membrum, & neg. falsitas; constituta sunt autem plura genera, & prædicam. ex relationibus extrinsecùs advenientibus, quam ex aliis, non ex natura rei, nam æque benè poterat unum ex illis, sicut ex istis constitui, sed totum id factum est ad commodiorem doctrinam; nam major cernitur diversitas in modo denominandi inter relationes extrinsecus advenientes, quàm in aliis, sicut etiam licèt accidens, & con-

& substantia sint duo membra ens in communi dividentia; quia tamen major quædam diversitas cernitur inter accidentia ex diversis eorum muneribus, ideò novem genera accidentium constituta sunt, & unum substantiæ: Alia quædam contra hoc fieri solent argumenta, quæ potius tangunt prædicamenta quædam in specie, ideo commodius infra adducentur. Demum arguit Aureol. 1. d. 30. p. 1. art. 3. quod sex prædic. non sunt respectus, quia hodiè, hic, stare, sedere, & cætera non dicunt habitudinem ad aliud, tum quia respectus, & ad aliquid sunt idem, sed ista non sunt ad aliquid, ut patet ex Arist. in Log. & 5. Met. 20. Negatur assumptum, immò ista nequeunt explicari sine habitudine ad aliud, ut mox patebit explicando rationes singulorum; non vocat autem Aristot. hæc ad aliquid, quia per *ad aliquid* antonomasticè intelliguntur solùm relationes quarti prædicamenti, undè Formalistæ nostri tract. formalit. artic. 1. notant solum habitudines quarti prædicamenti propriè relationes appellari, cæteros autem dici dumtaxat respectus, quamvis re vera id sit solùm discrimen in nomine, quia relatio, & respectus idem sunt in rigore loquendo.

ARTICULUS II.

De singulis sex prædicamentis; & primò de Actione, & Passione.

198 Actio, ut quinetum constituit prædicamentum, definitur à Gilberto, quod sit illa, *secundum quam in id, quod subjicitur, agere dicimur*, idest ut explicuimus 1. part. Inst. tract. 1. cap. 8. cum Scoto 4. disp. 13. quæst. 1. est respectus ipsius agentis ad passum, quo agens dicitur formaliter agens; circa quam definitionem non immoramur, quia ibidem sufficienter est explicata; Hic autem investigandum manet, quænam actiones ad hoc prædicamentum spectent.

Primò quæritur, an actio, quæ hoc prædicamentum constituit, debeat esse productiva sui termini (eo modo, quo dici quidpiam potest relatione produci, ut nimirum principio formali denominandi producens, non autem ut ratione formali producendi, ut Doct. explicat in 4. loc. cit. sub P. & Tatar. quæst. ult. prædicam. dub. 3.) idest respicere effectum pro termino, & communis sententia, affirmat talem esse debere, immò apud Thomistas est ita certum, ut id potius supponant, quam probent, sequuntur Recentiores omnes nemine discrepante, quod etiam videtur innuere Doctor 1. disp. 3. quæst. 6. ad 1. princ. & 4. d. 11. quæst. 3. M. & quol. 13. Dd, & tenet Bonet. in hoc prædicam. Cæterùm quamvis in communi modo loquendi soleat actio sumi pro illa, quæ est productio termini, & agere pro actu efficiendi, & producendi, tamen propriè loquendo de actione, ut hoc constituit prædicamentum, non est, quod sit productiva termini, sed transmutativa subjecti, itaut pro termino respiciat non aliquem effectum per ipsam factum, sed aliquod subjectum per ipsam transmutatum, quare dum ignis calefacit aquam, actio hujus prædicamenti non respicit pro termino calorem, sed aquam per calorem transmutatam, ita Doct. 4. loc. cit. §. *ad hujus autem difficultatis*, ubi disertè hos distinguit respectus, & relationem causæ producentis ad effectum productum rejicit ad quartum prædicamentum, velut intrinsecùs advenientem, respectum autem causæ transmutantis ad subjectum transmutatum in hoc prædicamento reponit, ut respicit pro termino calorem, quem unit, si vero dicatur secundum, tunc debet assignari regula discernendi in quibus relationibus sit sufficiens ratio ad constituendum distinctum prædicamentum, & in quibus non; vel sicut ex relationibus intrinsecùs advenientibus constituitur unum dumtaxat prædicamentum ita ex extrinsecus advenientibus debebit constitui alterum; Nec enim videtur ratio, cur tot debeant constitui prædicamenta harum relationum, & non illarum præsertim, cùm non minor copia sit relationum intrinsecùs, quam extrinsecùs advenientium.

Resp. Faber 5. Met. disp. 23. cap. 3. ad 7. concedit relationem unionis non pertinere ad aliquod illarum sex prædicam. nec ab illis exhauriri totam multitudinem hujusmodi relationum. At contra hanc solutionem directè procedit instantia Suar. & quamvis verum sit respectum unionis, & alios quosdam per varia prædicam. vagari denominativè, & per accidens, adhuc tamen assignari debet aliquod determinatum ex illis novem, in quo per se, & quidditativè reponatur, ut ait Doctor 4. d. 12. quæst. 1. §. *Ad quæstionem*, ubi etiam innuit, & clarius quol. 11. art. 4. respectus omnes extrinsecùs advenientes in illis sex prædicam. contineri. Quare ibid. in 4. ait quod fortè attinet ad genus passionis, ut sic passio dicat non tantùm respectum passi ad agens, sed ad formam, vel fortè ad genus actionis, ut sic actio dicat non tantum respectum agentis ad patiens, sed formæ informantis ad illud, quod informat; & quia Doctor dubitativè loquitur, ideò Mair. 1. d. 29. quæst. 1. art. 3. ait pertinere ad prædicam. Ubi propter intimam præsentialitatem; Sed probabilius inquit Bassol. 4. d. 12. quæst. 1. art. 1. pertinere ad prædicam. habitus, quod nos quoque docuimus 1. part. Inst. & amplius declarabimus art. seq. Ad argum. igitur conceditur primum membrum, & neg. falsitas; constituta sunt autem plura genera, & prædicam. ex relationibus extrinsecùs advenientibus, quam ex aliis, non ex natura rei, nam æque benè poterat unum ex illis, sicut ex istis constitui, sed totum id factum est ad commodiorem doctrinam; nam major cernitur diversitas in modo denominandi inter relationes extrinsecus advenientes, quàm in aliis, sicut etiam licèt accidens, ut actio, qua aqua calida se reducit ad pristinam frigiditatem, sic spectat ad hoc prædicamentum; non quidem ea ratione, qua est productiva termini, sed quatenus transmutativa subjecti, quod non est ab agente diversum, quia, ut dictum est; sola actio transmutativa ad hoc prædicam. attinet, & idem dicendum est de actione transeunte, ut est species hujus prædicamenti.

Dices, potentia activa est principium transmutandi aliud, inquantum aliud 5. Met. 17. ergo sola actio transiens est species hujus prædicam. Deinde ex alia parte etiam actio immanens sumpta pro operatione vitali videtur ad hoc spectare prædicamentum, quia Arist. hic enumerat delectari, & tristari, quæ sunt operationes vitales. Resp. ad 1. ex Doct. 2. d. 25. q. un. ad 2. princ. re vera Aristot. ibi non tantùm definire potentiam factivam, ut aliqui contendunt, sed etiam activam, affert enim exemplum de medico seipsum medente, verum est observandum non dicere absolutè potentiam activam esse principium transmutationis in altero, sed subdit, vel *prout alterum est*, medicus enim sanat seipsum, qui tamen non est aliud à seipso, sed inquantum medicus est sanans, est aliud à seipso, inquantum sanatur, sanatur enim inquantum infirmus, non inquantum medicus, non ergo per hoc excludere voluit actionem transeuntem. Ad aliud adumbravit Arist. actiones vitales in hoc prædicam. ob aliquam similitudinem, quam habent cum actionibus hujus prædicam. quatenus scilicet eorum esse in fieri consistit, & cum continua dependentia ab agente, ut declarat Doctor cit. 1. d. 3. q. 6. ad 1. princ. & quol. 13. Dd. non autem quia verè sint actiones hujus prædicamenti, vel ideò eas hic enumeravit, quia in actibus vitalibus semper intervenit actio etiam de genere actionis, cùm objectum immutet potentiam, & potentia dicatur intentionaliter pati.

200 Tertiò dubitatur, an sola actio successiva spectet ad hoc prædicamentum. Affirmat Soncin. loc. cit. quia Arist. 3. Phys. 19. docet actionem esse motum, qui utique successivus est, ac proindè excludit ab hoc prædicam. omnes actiones instantaneas; idipsum videtur docere Doct. loc. super cit. 1. d. 3. q. 6. & 9. O. & quol. 13. Omninò tamen dicendum est, etiam actionem instantaneam debere sub hoc prædicam. recludi, tum quia actioni instantaneæ conveniunt omnia, quæ de actione hujus prædicam. solent enunciari; tum quia in alio prædicam. convenientius collocari nequit, si enim dicas ad prædicam. sui termini pertinere, hoc idem de actione successiva dici poterit. Nec Aristot. oppositum docuit, quia non sumit ibi motum præcisè pro eo, qui successivus est, sed potius prout etiam mutationem complectitur, nec verum est, motum esse essentialiter successivum, nam etiam in instanti fieri potest, ut dicimus in Phys. Nec etiam oppositum docuit Scotus, nam 4. d. 43. quæst. 5. G. & H. ait, animationem fieri in instanti; & tamen concedit ibi intervenire actionem hujus prædicam. & quod amplius est, concedit posse interdum actionem, & passionem fieri sine quocunque motu, & mutatione, ut cum subjectum formam recipiens non præcedit tempore sub ejus privatione, Aristot. autem 3. Phys. inquit semper esse conjunctas cum motu, quia sic regulariter fiunt. Immò etiam quol. cit. actionem, qua intellectus seipsum immutat in instanti, dicit esse hujus prædicam. in 1. autem d. 3. q. 6. solum dicit actionem esse in continuo fieri, idest in continua dependentia ab agente, quamdiu durat, non tamen quod necessario debeat esse successiva, & in quæst. 9. ait, actionem successivam magis propriè dici actionem, quam instantaneam, quia in successiva acquisitione formæ in subjecto, ut caloris in aqua per totam horam in toto illo tempore non dicitur aqua calefacta, sed tantum calefieri propter continuam successionem formæ in subjecto, sed in acquisitione indentiam formæ ab agente dici possit aer illuminari, potest tamen etiam illuminatus dici, cùm sit actio tota simul, ob quam denominationem videtur à ratione actionis, & passionis deficere, quæ solent res denominare in fieri, non in facto esse.

201 Quartò dubitatur, an sola actio accidentalis ad hoc pertineat prædicam. num etiam substantialis; & quamvis Suar. disp. 48. sect. 6. num. 5. opinetur solas accidentales hoc prædicam. constituere, dicendum tamen est, etiam in ipso substantiales contineri: tum quia formaliter, ac entitativè ita est accidens actio terminata ad quantitatem, & qualitatem sicut terminata ad substantiam, ut apud omnes est in confesso, undè generatio substantialis solùm talis dicitur extrinsecè denominatione à termino sumpta, qui est substantia: tum quia tantam connexionem habet actio accidentalis cum suo termino, sicut substantialis cum suo, ergo vel omnes reduci debent ad prædicamentum sui termini, vel omnes ad istud; tum quia aliæ relationes fundatæ in substantia, & ad substantiam terminatæ, adhuc spectant ad prædicam. relationis, non substantiæ, ut docet ipse Suarez disp. 47. sect. 7. num. 4. ergo idem dicendum de actione, & hic est communis omnium sensus contra Suarez. Nec obstat, quod ipse ait, substantiam, & accidens analogicè convenire, non univocè, atque ita idem dicendum esse de actionibus ab ipsa terminatis. Nam falsum est assumptum, ut dicemus in Met. quo etiam concesso adhuc neg. consequ. quia opus non est tantum esse distantiam inter actiones ipsas, quanta est inter terminos, ut patet in actionibus terminatis ad prædicamenta.

Cùm autem dicimus actionem substantialem, & accidentalem esse species hujus præd. non utique loquimur de actionibus productivis, quæ scilicet terminantur ad substantiam, vel accidens per ipsas productum, quia in hoc sensu spectant ad quartum prædicamentũ: sed per actionem substantialem, eam intelligimus, qua agens subjectum transmutat per inductionem formæ substantialis, & per acci-

S dentalem,